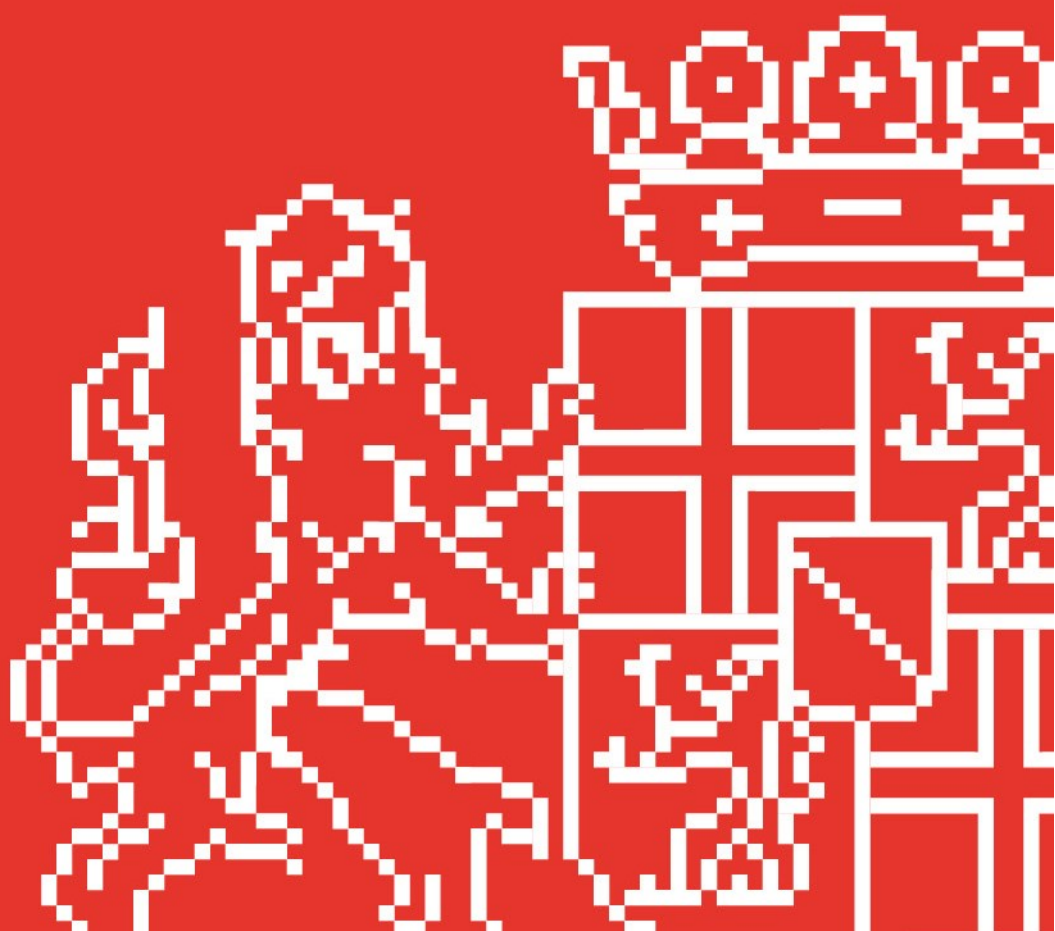


Beheerrichtlijnen natuur- en landschapsbeheertypen

Publicatiedatum 20 april 2025
Referentienummer UTSP-516163621-1189



Beheerrichtlijnen natuur- en landschapsbeheertypen

Inleiding	3
Tabel Beheervoorwaarden in KV's per natuur- en landschapsbeheertype	4
Beek en bron (No3.01)	12
Kranswierwater (No4.01)	13
Zoete plas (No4.02)	14
Veenmoeras (No5.03)	16
Dynamisch moeras (No5.04)	18
Veenmosrietland en moerasheide (No6.01)	20
Trilveen (No6.02)	21
Vochtige heide (No6.04)	22
Zwakgebufferd ven (No6.05)	24
Droge heide (No7.01)	26
Nat schraalland (N10.01)	28
Vochtig hooiland (N10.02)	30
Droog schraalland (N11.01)	32
Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit (N12.02)	34
Glanshaverhooiland (N12.03)	37
Kruiden- en faunarijke akker (N12.05)	39
Ruigteveld (N12.06)	41
Vochtig weidevogelgrasland (N13.01)	42
Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01)	45
Hoog- en laagveenbos (N14.02)	46
Haagbeuken- en essenbos (N14.03)	47
Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02)	48
Poel en klein historisch water (L01.01)	49
Houtwal en houtsingel (L01.02)	50
Elzensingel (L01.03)	51
Knip- of scheerheg (L01.05)	52
Struweelhaag (L01.06)	53
Laan (L01.07)	54
Knotboom (L01.08)	55
Hoogstamboomgaard (L01.09)	56
Bomenrij (L01.13)	57
Natuurvriendelijke oever (L01.15)	58
Bossingel (L01.16)	59

Inleiding

De verschillende natuur- en landschapsbeheertypen die in het natuurbeleid worden onderscheiden zijn beschreven in de landelijke Index Natuurbeheer (<https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/>). Aanvankelijk werd er in de Index weinig aandacht besteed aan de manier waarop de beschreven beheertypen worden beheerd en ingericht. Dat leidde soms tot onduidelijkheid bij (kandidaat-) natuurbeheerders en andere betrokkenen bij het natuurbeleid. Bijvoorbeeld over de vraag of en wanneer natuurgraslanden wel of niet bemest of beweid mogen worden. Daarom heeft de provincie Utrecht beheerrichtlijnen opgesteld. Dit document bevat deze beheerrichtlijnen per natuur- en landschapsbeheertype. De beheerrichtlijnen beschrijven het beheer volgens de op dit moment gangbare opvattingen over natuurbeheer.

Bij de functieverandering van landbouw naar natuur wordt een kwalitatieve verplichting (KV) gevestigd. Hierin staat dat de eigenaar de ontwikkeling en instandhouding van de van toepassing zijnde natuur- en landschapsbeheertypen op het terrein dient te dulden, al datgene dient na te laten dat dit belemmert, bemoeilijkt of verhindert en het terrein niet voor andere doeleinden mag gebruiken. Om dit te concretiseren worden de van toepassing zijnde beheerrichtlijnen als bijlage aan de KV toegevoegd. Zo is duidelijk waaraan eigenaren en hun opvolgers zich verbinden. In de tekst van de KV zelf is opgenomen welke handelingen de eigenaar op basis van de beheerrichtlijnen in ieder **niet** mag uitvoeren en wat de eigenaar in ieder geval dient te dulden. Deze 'beheervoorwaarden' die in de tekst van de KV zelf worden opgenomen zijn in dit document, voorafgaande aan de beheerrichtlijnen, weergegeven in onderstaande 'Tabel Beheervoorwaarden in KV's per natuur- en landschapsbeheertype'. De provincie gebruikt dit document ook waar deze in oudere kwalitatieve verplichtingen ontbreken, bij het toetsen van de naleving van de kwalitatieve verplichtingen.

Het subsidiestelsel voor natuurbeheer schrijft meestal niet voor wat een beheerder moet doen of laten om beheersubsidie te krijgen, anders dan "het natuurbeheertype in stand houden". In voorkomende gevallen worden de beheerrichtlijnen door de provincie als hulpmiddel gebruikt om te kunnen vaststellen of aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan.

Tabel Beheervoorwaarden in KV's per natuur- en landschapsbeheertype

In de onderstaande tabel staan de niet uit te voeren en te dulden handelingen per beheertype genoemd die in de in tekst van de Kwalitatieve Verplichting wordt opgenomen.

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
No3.01 Beek en bron	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Voedselrijk of verontreinigd water inlaten - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No4.01 Kranswierwater	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Voedselrijk of verontreinigd water inlaten Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No4.02 Zoete plas	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Voedselrijk of verontreinigd water inlaten Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
No5.03 Veenmoeras	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No5.04 Dynamisch moeras	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No6.01 Veenmosrietland en moerasheide	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No6.02 Trilveen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden • Chemische onkruidbestrijding	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
	• Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	
No6.04 Vochtige heide	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment én zodanig beweiden dat gedurende het groeiseizoen (1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op minder dan 50% van de oppervlakte planten in bloei of zaadzetting zijn; hiervan uitgezonderd is begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het (omliggende) natuurterrein in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
No6.05 Zwakgebufferd ven	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden, uitgezonderd begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf • Deponeren van oneigenlijke materialen zoals maaisel, bagger, afval, puin, houtsnippers en vogelvoer • Uitzetten van planten of dieren • Aanbrengen van kunstmatige voorzieningen zoals eendenkorven en steigers • Aanvoeren, afvoeren of onttrekken van water	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
	- Aanplanten dan wel toelaten van (meer dan een enkele) bomen en struiken op de oever Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het (omliggende) natuurterrein in stand te houden of te verhogen	
N10.01 Nat schraalland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
N10.02 Vochtig hooiland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden tussen 1 april en 1 september - Beweiden met paarden - Bijvoeren - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
N11.01 Droog schraalland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden tussen 1 april en 1 september - Beweiden met paarden - Bijvoeren - Chemische onkruidbestrijding	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment én zodanig beweiden dat gedurende het groeiseizoen (1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op minder dan 50% van de oppervlakte planten in bloei of zaadzetting zijn;

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
	• Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf	hiervan uitgezonderd is begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar • Beweiden met paarden • Bijvoeren • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf
N12.02 Kruiden- en faunarijkgasland met een goede biotische kwaliteit	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden tussen 1 april en 1 september • Beweiden met paarden • Bijvoeren • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: • In vochtige situaties: een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha op enig moment én zodanig beweiden dat gedurende het groeiseizoen (1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op minder dan 50% van de oppervlakte planten in bloei of zaadzetting zijn; hiervan uitgezonderd is begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar • Beweiden met paarden • Bijvoeren • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: Idem
N12.03 Glanshaverhooiland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden tussen 1 april en 1 september • Beweiden met paarden • Bijvoeren • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden tussen 15 mei en 1 september • Beweiden met paarden • Bijvoeren • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten • Beweiden, uitgezonderd begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar na de oogst • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: • Bemesten, met uitzondering van bemesten met minder dan 5 ton ruige mest per ha per jaar indien noodzakelijk voor het graangewas of waardevolle akkerkruiden • Beweiden, uitgezonderd begrazen met een gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar na de oogst • Chemische onkruidbestrijding • Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
N12.06 Ruigteveld	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden met meer dan 0,5 GVE per ha op enig moment - Beweiden met paarden - Bijvoeren - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: - In vochtige situaties: een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem
N13.01 Vochtig weidevogelgrasland	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden op meer dan 33% van de oppervlakte tussen 1 maart en 1 augustus - Maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte - Beweiden met meer dan 2,0 GVE per ha op enig moment - Beweiden of maaien zonder nestbescherming - Beweiden met paarden - Bijvoeren - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten, met uitzondering van bemesten met minder dan 5 ton ruige mest per ha per jaar - Beweiden op meer dan 25% van de oppervlakte tussen 1 maart en 1 augustus - Maaien en bewerken tussen 1 januari en 15 juni op meer dan 25% van de oppervlakte - Beweiden met meer dan 2,0 GVE per ha op enig moment - Beweiden of maaien zonder nestbescherming - Beweiden met paarden - Bijvoeren - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf Dulden: Idem
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos N14.02 Hoog- en laagveenbos N14.03 Haagbeuken- en essenbos N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf - Deponeren van oneigenlijke materialen zoals slootmaaisel,	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem

Beheertype	In stadium ontwikkeling(sbeheer) (1)	In stadium instandhouding(sbeheer) (1)
	bagger, afval, puin, houtsnippers en vogelvoer Dulden: Bij vochtige bossen: een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	
L01.01 Poel en klein historisch water en L01.15 Natuurvriendelijke oever	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf - Deponeren van oneigenlijke materialen zoals slootmaaisel, bagger, afval, puin, houtsnippers en vogelvoer - Uitzetten van planten of dieren - Aanbrengen van kunstmatige voorzieningen zoals eendenkorven en steigers - Aanvoeren, afvoeren of onttrekken van water - Aanplanten dan wel toelaten van (meer dan een enkele) bomen en struiken op de oever	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem
L01.02 tot en met L01.13 en L01.16 (Houtige landschapselementen)	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: - Bemesten - Beweiden - Chemische onkruidbestrijding - Verstoren van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw of het microreliëf - Deponeren van oneigenlijke materialen zoals slootmaaisel, bagger, afval, puin, houtsnippers, vogelvoer - Deponeren van takken op de stoven - Afrasteringen aan het element bevestigen Dulden: - Een hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil dat wordt in stand gehouden dan wel ingesteld om de natuurkwaliteit van het natuurterrein en eventueel omliggende natuurterreinen in stand te houden of te verhogen	In ieder geval de volgende handelingen niet uitvoeren: Idem Dulden: Idem

Tabel 1 De tabel bevat de niet uit te voeren en te dulden handelingen per beheertype genoemd die in de in tekst van de Kwalitatieve Verplichting

(1) Definities van gebruikte termen in de tabel:

a. Bemesten

Verrijking van de grond met kunstmest dan wel organische mest.

b. Beweiden

Vee laten grazen.

c. Bijvoeren

Het (bij)voeren van vee waarmee beweiding plaatsvindt.

d. Chemische onkruidbestrijding

Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

e. Gescheperde schaapskudde

Rondtrekkende schaapskudde die niet permanent op een plaats graast en die gehoed wordt door een herder met één of meer honden.

f. Stadium van instandhouding(sbeheer) van een natuur- en landschapsbeheertype

Stadium waarin voldaan wordt aan de beschrijving en afbakening van het natuur- en landschapsbeheertype, zoals deze is opgenomen in de Beheerrichtlijnen.

g. Stadium van ontwikkeling(sbeheer) van een natuur- en landschapsbeheertype

Stadium waarin het beheer, voorafgaande aan het stadium van instandhouding, gericht is op het ontwikkelen van het natuur- en landschapsbeheertype zodat dit gaat voldoen aan de beschrijving en afbakening zoals opgenomen in Beheerrichtlijnen.

Beheerrichtlijnen per natuurtype

Beek en bron (No3.01)

Beschrijving

(gebaseerd op *Index natuur en landschap* en *Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016*, jan. 2017 en www.natuurkennis.nl, maart 2019)

Beken voeren water af uit stroomgebieden van verschillende grootte. Het water is hoofdzakelijk afkomstig van grondwater, uit het ondiepe of het diepe grondwatersysteem. Daarnaast kunnen, in hellende gebieden en bij zeer hoge grondwaterstanden, beken ook gevoed worden door water dat over het maaiveld stroomt.

Beken ontspringen uit een bron of opwellend grondwater, en groeien samen met andere beekjes en toestromend grondwater tot beken met een grotere waterafvoer en dimensie. Bij hogere stroomsnelheden kan meandering optreden, en in de loop van de tijd kunnen meanders weer worden afgesneden. Veel Nederlandse beken zijn vergraven en volgen niet langer hun natuurlijke loop.

Afbakening

Het beheertype Beek en bron omvat bronnen en stromend water (gemiddeld meer dan 10 cm/sec) met bronmos, bronkruid, beekstaartjesmos, waterranonkels, sterrekroossoorten, vederkruiden, waterviolier en enkele fonteinkruiden. De vegetaties zijn erg variabel in bedekking, ook binnen één seizoen. Omringend water en zandbanken zonder deze soorten wordt ook tot het beheertype gerekend.

Langzaam stromende riviertjes in het laagveen en kleigebied behoren tot het beheertype Zoete plas (No4.02).

Inrichting en beheer

Een van de belangrijkste ecologische kenmerken van een goed functionerende beek is de continue en relatief constante afstroming van beekwater. Dit is te bereiken door te sturen op de natuurlijke heterogene morfologie van de beekbedding. De stromingssnelheid van de beek blijft gelijkmatig over de seizoenen dankzij een natuurlijke, meanderende loop en de daarin aanwezige structuren, zoals dood hout, blad en bodemmateriaal. Het inbrengen en handhaven van omgevallen bomen, takken en bladeren is een kosteneffectieve methode die processen herstelt die thuis horen in een beek. Het zorgt voor waterretentie, biedt structuren aan beekfauna en -flora, herstelt de natuurlijke voedselkringloop en werkt goed tegen verdroging. Daarnaast is schoon water van groot belang. Voorkom de toevoer van voedingsstoffen door inspoeling van stikstof of fosfaat, lozingen, afspoeling van erven en landbouwgronden, vuilstort, vertrapping door mens en dier, kap van bomen en aanplant van bomen met slecht verteerbare bladeren en naalden in de directe omgeving.

Samenvatting richtlijnen voor Beek en bron (No3.01):

Inrichting:

- Realisatie van een profiel waarbij de beek altijd watervoerend blijft
- Verwijderen of passeerbaar maken van obstakels zoals stuwen

Beheer:

- Behouden van natuurlijke structuren zoals meanders, flauwe en steile oevers, inundatiezones, bomen op de oevers, dood hout, blad, etc.
- Voorkomen eutrofiëring en verontreiniging van het water
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Kranswierwater (No4.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Tot het natuurbeheertype Kranswierwater behoren allerlei plassen, meren en andere stilstaande of zwakstromende wateren die niet al te voedselarm, maar ook niet heel voedselrijk zijn. Ze liggen overwegend in het laag-Nederland. Het water kan zowel zoet, brak als zout zijn. In het water groeien waterplanten, en de een rijke fauna van vogels, vissen en andere diergroepen. De variatie in soorten en processen is onder andere afhankelijk van grootte, diepte, grondsoort, en van aanbod aan slib en voedingsstoffen. Zo zijn er bijvoorbeeld diepe wateren waar alleen ondergedoken fonteinkruiden voorkomen, ondiepere wateren met drijvende bladeren van waterlelie en gele plomp, en grote diepe wateren die weinig waterplanten herbergen vanwege de windwerking.

Afbakening

Het beheertype No4.01 Kranswierwater omvat waterlichamen, zowel groot als klein, met een vegetatie die gedomineerd wordt door kranswieren. In de vegetatie komt tenminste één van de volgende kranswieren voor: sterkranswier, stekelharig kransblad, brokkelig kransblad, fijnstekelig kransblad, harig kransblad, ruw kransblad, teer kransblad, kraaltjesglanswier, kleinhoofdig glanswier, puntdragend glanswier, klein of groot boomglanswier, vertakt boomglanswier, brakwaterkransblad, kustkransblad en gebogen kransblad. De vegetaties zijn erg variabel in bedekking, ook in één seizoen. Omringend helder water zonder kranswieren kan daarom ook tot het beheertype gerekend worden. Sommige algemene kranswieren (gewoon kransblad, breekbaar kransblad en buigzaam glanswier) komen ook voor in vegetaties die gedomineerd worden door waterplanten van voedselrijk water, zoals fonteinkruiden. Dergelijke vegetaties behoren niet tot het beheertype Kranswierwater.

Inrichting en beheer

Een goede waterkwaliteit is bepalend voor de ecologische ontwikkeling van de beheertypen. Voorkom de toevoer van voedingsstoffen door inlaat van voedselrijk water, inspoeling van stikstof of fosfaat, lozingen, afspoeling van erven en landbouwgronden en vertrapping van de oevers. Daarnaast wordt de kwaliteit bepaald door de variatie in de plas zelf en in de oeverzone ervan: diepe en ondiepe delen, ondergedoken watervegetaties, helofyten en/of rietkragen tot ver in het water, verlandingsvegetaties (drijftillen of bij oever) en natuurlijke oevers (zowel flauwe delen als steile delen). Indien nodig worden de oevers geschoond, maar steeds blijft tenminste 25% ongemoeid. Waterstanden worden niet gereguleerd en volgen de natuurlijke peilvariatie (indien mogelijk). Incidentele droogval behoeft geen bezwaar te zijn.

Samenvatting richtlijnen voor No4.01 Kranswierwater

Inrichting:

- Geïsoleerde waterplassen op geschikte locaties graven, bij voorkeur in kwelgebieden
- Creëer verschillende dieptes en gevarieerde oevers
- Als water inlaten nodig is zonodig defosfatiseringsinstallatie aanbrengen
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil en het weren van verontreinigd inlaatwater
- Systeemherstel: kwelstromen herstellen, dynamiek vergroten in van oorsprong dynamische gebieden (rivierengebied), baggeren, tijdelijke droogval, verwijderen exoten, actief visstandbeheer

Beheer:

- Natuurlijk peilbeheer handhaven (hogere waterstanden in de winter en lagere in de zomer)
- Boomopslag verwijderen
- Periodiek bagger verwijderen
- Indien schonen van de oevertvegetatie nodig is dan gefaseerd schonen
- Voorkom eutrofiëring en het inlaten van voedselrijk water
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Zoete plas (No4.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Zoete plassen komen vooral voor in het lage deel van Nederland. Het gaat om grote en kleine wateren met voedselrijk, vrij helder, (vrijwel) stilstaand water, waarin waterplanten groeien en verlanding vanaf de oever plaatsvindt. Het kan gaan om meren, plassen, wielen, kolken en dobben, maar ook om relatief smalle, trek- of petgaten, vaarten, kanalen en afgekoppelde rivierarmen. (zoals Kromme Rijn, Hollandse IJssel en Amstel).

De variatie in een plas hangt af van verschillende factoren; wind, stroming van het water, diepte, grondsoort, helderheid van het water, aanwezigheid van slib, sloef of bagger en aanbod van voedingstoffen en mineralen. Planten en dieren hebben ook een grote invloed, watervlooien kunnen zoveel algen eten dat het water helder blijft, bodemwoelende vissen vertroebelen het water, waterplanten verminderen de golfslag en versnellen verlanding. De stroming in het water is meestal niet groot, maar wind en peilverschillen tussen verschillende waterlichamen kunnen wel stroming veroorzaken. De wind stuwt het water een beetje op aan de loefzijde zodat er over de bodem een stroming ontstaat naar de lijzijde. Het water stroomt min of meer een cirkelvormig; aan de oppervlakte met de wind mee en over de bodem tegen de wind in. De lage stroom, over de bodem, neemt licht bodemmateriaal mee. Omdat de overheersende windrichting zuidwest is, zal de bodem juist aan deze kant bestaan uit week en slap sediment. Helderheid en doorzicht worden mede bepaald door het aanbod van voedingstoffen. Algen groeien snel bij veel voedsel en vertroebelen het water.

De variatie in de plassen hangt samen met deze verschillende omstandigheden. In de diepste delen komen ondergedoken grote fonteinkruiden voor, wat ondieper staan waterplanten met grote drijvende bladen zoals witte waterlelie en gele plomp. De ondergedoken watervegetaties kunnen in mozaïek voorkomen met kranswierwater. Dit is bijvoorbeeld in sommige delen van de randmeren het geval. In de luwte achter de drijvende waterplanten komen, in ondiep water, andere waterplanten zoals krabbenscheer en groot blaasjeskruid voor. De oevers bestaan uit drijftillen met grote zeggen of riet- en biezenkragen. Op windstille plaatsen kunnen deze zoneringen heel breed zijn, aan de windzijde zijn ze heel smal of ontbreken.

Zoete plas is nationaal van grote betekenis als leefgebied voor otter, vissen zoals paling, kwabaal en snoek, libellen en kokerjuffers, zoals groene glazenmaker, plasrombout, en waterplanten zoals langstengelig fonteinkruid en watergentiaan.

Troebel water en een zeer hoog aanbod van voedingstoffen komen veel voor. Vermesting, uit landbouwgebieden of bij lozingspunten veroorzaken deze problemen. Ook het inlaten van gebiedsvreemd water waardoor uiteindelijk veel fosfaat vrijkomt in het water is een belangrijke oorzaak. Andere grote problemen zijn de vast ingestelde waterstanden; de waterpeilen zijn in de zomer lager dan in de winter, het gebrek aan mogelijkheden om te trekken en een tekort aan geleidelijke overgangen en ondiepe paaiplaatsen voor vissen en amfibieën.

Afbakening

Het beheertype Zoete plas omvat waterlichamen, breder dan 6 m. en dieper dan 20 cm. (gemiddelde waterdiepte), van stilstaande, of zeer langzaam stromende wateren, met fonteinkruiden, zannichellia, waterlelies, gele plomp, watergentiaan, krabbenscheer, kikkerbeet, groot blaasjeskruid, waterpesten, hoornbladen, vederkruiden, waterviolier, waterranonkels en soms ook sterrenkrozen. De vegetaties zijn erg variabel in bedekking, ook in één seizoen. Omringend water zonder de genoemde soorten en de drijftillen worden daarom ook tot het beheertype gerekend.

Inrichting en beheer

Zie kader:

Samenvatting richtlijnen voor Zoete plas (No4.02):

Inrichting:

- Waterplassen met verschillende dieptes en moeraszones graven
- Als waterinlaat nodig is zonodig defosfatiseringsinstallatie aanbrengen
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil en het weren van verontreinigd inlaatwater
- Systeemherstel: kwelstromen herstellen, dynamiek vergroten in van oorsprong dynamische gebieden (rivierengebied), baggeren, tijdelijke droogval, verwijderen exoten, actief visstandbeheer

Beheer:

- Hoog, natuurlijk peilbeheer handhaven (hogere waterstanden in de winter en lagere in de zomer)
- Boomopslag van meer dan een enkele boom of struik verwijderen
- Periodiek bagger verwijderen
- Periodiek en gefaseerd schonen
- Verontreinigd inlaatwater weren
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Veenmoeras (No5.03)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Moerassen komen voor op de overgang van zoet water naar land. Het lage deel van Nederland is vrijwel volledig ontstaan als moeras. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de laaggelegen veen- en kleigebieden van Nederland. Moeras ontstaat in stilstaand voedselrijk, zoet water achter de duinen, in overstromingsvlakten van rivieren en beken of in kwelgebieden langs de randen van de zandgronden en in beekdalen. De bodems zijn zeer nat, voedselrijk en matig zuur tot neutraal.

Typische moerasplanten zijn hoge grassen als riet en rietgras, grote zeggen, biezen en galigaan. Moeras is van groot belang voor vogels, libellen, vissen, amfibieën en enkele zoogdieren als bever, otter, noordse woelmuis en waterspitsmuis. Moeras omvat open begroeiingen van riet, lisdodde en biezen in water; rietlanden en rietruigten. Hierin weerspiegelt zich de overgang van water naar land. Aan de waterkant vormen losgeslagen planten drijftillen met waterscheerling, zeggen, galigaan en slangenwortel. Het rietland kan vrij open zijn met poeltjes waarin waterplanten groeien, kruidenrijk met diverse orchideeën en blauwe knoop of mosrijk met blad- en levermossen of al ouder met hoog opgaand riet die geleidelijk overgaan in ruigten met moerasspirea of poelruit. Door de grote stapeling van organisch materiaal in oude rietlanden en ruigten kunnen deze vegetaties (tijdelijk) overgaan in een grasrijke vegetatie. De kruidenrijke of mosrijke fase met vrij open riet kan duiden op een wat lagere voedselrijkdom in combinatie met matig zure omstandigheden. In dit milieu kunnen veenmossen zich vestigen.

Afbakening

- Het beheertype moeras omvat verlandingsvegetaties zoals riet- en biezenvegetaties, natte ruigte en grote zeggenvegetaties.
- Moeras kan tot 20% uit open water bestaan en tot 10% uit struweel.
- De gemiddelde grondwaterstand in het najaar zakt maximaal tot 40 cm onder het maaiveld, behoudens eventuele periodieke droogteperioden.
- In de nattere delen varieert de grondwaterstand tussen 0 en -20 cm (20 cm boven maaiveld).

Inrichting

Het waterpeil in moeras moet natuurlijk fluctueren: 's zomers laag, 's winters hoog. Een moeras mag periodiek (eens per drie á vier jaar) bijna helemaal droogvallen: dat is goed voor de kieming van moerasplanten. Een gangbaar agrarisch grasland zal in de meeste gevallen moeten worden afgegraven om de vereiste nattigheid te krijgen, en ook om voldoende variatie in nattigheid te krijgen. In polders kan soms volstaan worden met het leggen van een dijkje. Daarbinnen wordt minder water weggepompt of wordt juist water ingepompt.

Vernatting van zwaar bemeste bovengrond (dus zonder afgraven) vormt een risico voor de waterkwaliteit. De vernatting zorgt ervoor dat fosfaten vrij komen van de bodem, wat tot zeer voedselrijk water kan leiden ("groene soep"). Vernatting van voormalige landbouwgrond moet daarom altijd voorafgegaan worden door deskundig bodemonderzoek.

Een bijzondere vorm van inrichting is de (tijdelijke) teelt van lisdodde. Deze plant trekt veel fosfaat uit de bodem, die afgevoerd wordt als de planten worden geoogst. Hier is nog weinig ervaring mee.

Beheer

Het beheer heeft tot doel een voldoende afwisseling van open water en vochtige en natte moerasvegetaties in stand te houden. Het regelen van de waterstand is de belangrijkste beheermaatregel. Hiermee kan de vegetatieontwikkeling gestuurd worden. In het voorjaar moeten de waterstanden, eventueel kunstmatig, hoog gehouden worden, zodat het riet met de voeten in het water staat ("waterriet"). Naar de zomer kan een rietveld licht uitdrogen en eventueel eens in de zoveel jaar droogvallen, waardoor moerasplanten zich kunnen vestigen. Overstroming (inundatie) in de zomer is ongewenst.

Een moeras heeft de neiging dicht te groeien met bomen, vooral op de grens van water en land en daarboven. Zonder ingrijpen ontstaat een nat bos. Plekken met boomopslag moeten periodiek gemaaid worden, minimaal eens per drie jaar. Incidentele boomopslag moet handmatig uitgetrokken of afgezaagd worden. Afhankelijk van de afmeting van het moeras kan een groepje wilgenstruiken of een elzenboom gespaard worden.

Een goed rietland voor vogels mag jaarlijks slechts voor de helft worden gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd. Zo blijft het riet vitaal. In het oude riet van vorig jaar kunnen rietvogels in het voorjaar hun nest bouwen, terwijl de andere helft nog helemaal moet opkomen. De begaanbaarheid is afhankelijk van voldoende vorst. Lichte machines of machines op rupsbanden zijn meestal noodzakelijk.

Alternatief is om in de winter de waterstand tijdelijk beneden het maaiveld te laten zakken, waarna na het maaien de waterstand ruim voor het voorjaar (in februari) weer opgezet wordt tot in het maaiveld.

Ondanks het maaien en afvoeren zal een rietland zichzelf langzaam aan ophogen. In dat geval moet het uitgekrabd worden: de dikke halfverteerde laag met bladafval moet machinaal verwijderd worden. Dit komt de vitaliteit van het riet enorm ten goede.

Er zijn ook rietlanden die juist botanisch interessant zijn. Deze moeten jaarlijks in de nazomer, als het blad nog aan het riet zit, gemaaid (en afgevoerd) worden.

Tot 20% van een moeras bestaat uit open water. Soms zorgen ganzen er voor dat het open water in stand blijft, anders groeit het water geleidelijk dicht door verlanding. Het maaien en afvoeren van delen van de vegetatie en periodieke droogval kan dit vertragen. Uiteindelijk is het nodig om weer een stuk water open te graven.

Samenvatting richtlijnen voor Veenmoeras (No5.03):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond en/of aanleggen ringdijkje
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil

Beheer:

- Hoog, natuurlijk waterpeil handhaven
- Boomopslag verwijderen
- Bij verruiging maaien en maaisel afvoeren
- Uitkrabben strooisellaag indien nodig
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Dynamisch moeras (No5.04)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Moerassen komen voor op de overgang van zoet water naar land. Het lage deel van Nederland is vrijwel volledig ontstaan als moeras. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de laaggelegen veen- en kleigebieden van Nederland. Moeras ontstaat in stilstaand voedselrijk, zoet water achter de duinen, in overstromingsvlakten van rivieren en beken of in kwelgebieden langs de randen van de zandgronden en in beekdalen. De bodems zijn zeer nat, voedselrijk en matig zuur tot neutraal.

Typische moerasplanten zijn hoge grassen als riet en rietgras, grote zeggen, biezen en galigaan. Moeras is van groot belang voor vogels, libellen, vissen, amfibieën en enkele zoogdieren als bever, otter, noordse woelmuis en waterspitsmuis. Moeras omvat open begroeiingen van riet, lisdodde en biezen in water; rietlanden en rietruigten. Hierin weerspiegelt zich de overgang van water naar land. Aan de waterkant vormen losgeslagen planten drijftillen met waterscheerling, zeggen, galigaan en slangenwortel. Het rietland kan vrij open zijn met poeltjes waarin waterplanten groeien, kruidenrijk met diverse orchideeën en blauwe knoop of mosrijk met blad- en levermossen of al ouder met hoog opgaand riet die geleidelijk overgaan in ruigten met moerasspirea of poelruit. Door de grote stapeling van organisch materiaal in oude rietlanden en ruigten kunnen deze vegetaties (tijdelijk) overgaan in een grasrijke vegetatie. De kruidenrijke of mosrijke fase met vrij open riet kan duiden op een wat lagere voedselrijkdom in combinatie met matig zure omstandigheden. In dit milieu kunnen veenmossen zich vestigen.

Afbakening

- Het beheertype moeras omvat verlandingsvegetaties zoals riet- en biezenvegetaties, natte ruigte en grote zeggenvegetaties.
- Moeras kan tot 20% uit open water bestaan en tot 10% uit struweel.
- De gemiddelde grondwaterstand in het najaar zakt maximaal tot 40 cm onder het maaiveld, behoudens eventuele periodieke droogteperioden.
- In de nattere delen varieert de grondwaterstand tussen 0 en -20 cm (20 cm boven maaiveld).

Inrichting

Het waterpeil in moeras moet natuurlijk fluctueren: 's zomers laag, 's winters hoog. Een moeras mag periodiek (eens per drie á vier jaar) bijna helemaal droogvallen: dat is goed voor de kieming van moerasplanten. Een gangbaar agrarisch grasland zal in de meeste gevallen moeten worden afgegraven om de vereiste nattigheid te krijgen, en ook om voldoende variatie in nattigheid te krijgen. In polders kan soms volstaan worden met het leggen van een dijkje. Daarbinnen wordt minder water weggepompt of wordt juist water ingepompt.

Vernatting van zwaar bemeste bovengrond (dus zonder afgraven) vormt een risico voor de waterkwaliteit. De vernatting zorgt ervoor dat fosfaten vrij komen van de bodem, wat tot zeer voedselrijk water kan leiden ("groene soep"). Vernatting van voormalige landbouwgrond moet daarom altijd voorafgegaan worden door deskundig bodemonderzoek.

Een bijzondere vorm van inrichting is de (tijdelijke) teelt van lisdodde. Deze plant trekt veel fosfaat uit de bodem, die afgevoerd wordt als de planten worden geoogst. Hier is nog weinig ervaring mee.

Beheer

Het beheer heeft tot doel een voldoende afwisseling van open water en vochtige en natte moerasvegetaties in stand te houden. Het regelen van de waterstand is de belangrijkste beheermaatregel. Hiermee kan de vegetatieontwikkeling gestuurd worden. In het voorjaar moeten de waterstanden, eventueel kunstmatig, hoog gehouden worden, zodat het riet met de voeten in het water staat ("waterriet"). Naar de zomer kan een rietveld licht uitdrogen en eventueel eens in de zoveel jaar droogvallen, waardoor moerasplanten zich kunnen vestigen. Overstroming (inundatie) in de zomer is ongewenst.

Een moeras heeft de neiging dicht te groeien met bomen, vooral op de grens van water en land en daarboven. Zonder ingrijpen ontstaat een nat bos. Plekken met boomopslag moeten periodiek gemaaid worden, minimaal eens per drie jaar. Incidentele boomopslag moet handmatig uitgetrokken of afgezaagd worden. Afhankelijk van de afmeting van het moeras kan een groepje wilgenstruiken of een elzenboom gespaard worden.

Een goed rietland voor vogels mag jaarlijks slechts voor de helft worden gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd. Zo blijft het riet vitaal. In het oude riet van vorig jaar kunnen rietvogels in het voorjaar hun nest bouwen, terwijl de andere helft nog helemaal moet opkomen. De begaanbaarheid is afhankelijk van voldoende vorst. Lichte machines of machines op rupsbanden zijn meestal noodzakelijk.

Alternatief is om in de winter de waterstand tijdelijk beneden het maaiveld te laten zakken, waarna na het maaien de waterstand ruim voor het voorjaar (in februari) weer opgezet wordt tot in het maaiveld.

Ondanks het maaien en afvoeren zal een rietland zichzelf langzaam aan ophogen. In dat geval moet het uitgekrabd worden: de dikke halfverteerde laag met bladafval moet machinaal verwijderd worden. Dit komt de vitaliteit van het riet enorm ten goede.

Er zijn ook rietlanden die juist botanisch interessant zijn. Deze moeten jaarlijks in de nazomer, als het blad nog aan het riet zit, gemaaid (en afgevoerd) worden.

Tot 20% van een moeras bestaat uit open water. Soms zorgen ganzen er voor dat het open water in stand blijft, anders groeit het water geleidelijk dicht door verlanding. Het maaien en afvoeren van delen van de vegetatie en periodieke droogval kan dit vertragen. Uiteindelijk is het nodig om weer een stuk water open te graven.

Samenvatting richtlijnen voor Dynamisch moeras (No5.04):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond en/of aanleggen ringdijkje
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil

Beheer:

- Hoog, natuurlijk peilbeheer handhaven
- Boomopslag verwijderen
- Bij verruiging maaien en maaisel afvoeren
- Uitkrabben strooisellaag indien nodig
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Veenmosrietland en moerasheide (No6.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Veenmosrietland en moerasheide zijn vrij voedselarme moerastypen en komen alleen voor in laagveenmoerassen en veenweidegebieden. Veenmosrietland bestaat uit een vrij ijle rietlaag en vaak een moslaag, rijk aan veenmossen, ronde zonnedauw, orchideeën en varens. Moerasheide bestaat vooral uit veenmossen, gedeeltelijk gaat het om soorten die verder alleen in hoogveen voorkomen. Gewone dophei, verschillende soorten bosbessen en zeggensoorten komen tussen de veenmossen voor. De vegetatie is laag en zeer open, riet en andere hoge moerasplanten zijn slechts hier en daar aanwezig.

Veenmosrietland en moerasheide zijn oude verlandingsstadia in de reeks van open water naar moerasbos. Vanuit jong rietland kan bij een toenemende dikte meer invloed ontstaan van regenwater, waardoor veenmosrietland en in een later stadium moerasheide tot ontwikkeling kan komen. Bij moerasheide is de invloed van regenwater het grootst. Bij verlanding vanuit brak water kan deze successie bijzonder snel verlopen.

Door de veranderde waterhuishouding verruigen en verbossen deze oude verlandingsstadia veel sneller dan onder natuurlijke omstandigheden. Door te maaien wordt dit proces vertraagd.

Afbakening

- Het beheertype Veenmosrietland en moerasheide omvat late stadia in verlandingsvegetaties waarin veenmossen, heidesoorten en gagel gezamenlijk tenminste 30% van de bedekking vormen.
- Tot 10% van het beheertype kan bestaan uit ander struweel.
- De gemiddelde grondwaterstand in het najaar zakt maximaal tot 40 cm. onder het maaiveld, behoudens eventuele periodieke droogteperiodes.
- In de nattere delen liggen de grondwaterstanden tussen 0 en 20 cm.

Inrichting en beheer

Zie kader:

Samenvatting richtlijnen voor Veenmosrietland en moerasheide (No6.01):

Inrichting:

- Graven nieuwe petgaten op geschikte plaatsen
- Verwijderen moerasbos op dichtgegroeide trilvenen en veenmosrietlanden
- Ondiep stroken plaggen in verdroogde en verzuurde veenmosrietlanden in combinatie met het aanbrengen van greppels die schoon water het perceel in kunnen brengen
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil, herstel van de kwelstromen, bevoeiing en/of het weren van verontreinigd inlaatwater

Beheer:

- Veenmosrietland: zomermaaien (augustus of september) en afvoeren van het maaisel
- Moerasheide: zomermaaien (augustus of september) of handmatig boomopslag verwijderen
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Natuurlijk peilbeheer handhaven (hoge waterstanden in de winter en lagere in de zomer)
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Trilveen (No6.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Trilveen heeft zijn naam te danken aan de slappe bodems die op en neer bewegen als er overheen gelopen wordt. Het zijn 20 tot 70 cm. dikke drijvende kraggen van plantenresten en veen. Het omvat vegetaties van de klasse der kleine zeggen of van de klasse der hoogveenslenken. Trilveen stelt hoge eisen aan de waterkwaliteit en –kwantiteit en komt voor bij matig voedselrijke omstandigheden en stabiele hoge waterstanden. Nu komen de meeste trilvenen voor in het laagveengebied als verlandingsgemeenschap in beschutte wateren zoals petgaten.

Trilveen wordt gekarakteriseerd door de combinatie van laag blijvende zeggen, mossen en kruiden. Trilveen vormt het leefgebied van planten zoals groenknolorchis, waterdrieblad, moeraskartelblad, ronde zegge, draadzegge, verschillende soorten schorpioenmos, insecten zoals de zilveren maan en vogels als watersnip. In jong trilveen komen poeltjes voor met waterplanten als plat blaasjeskruid en kranswieren. Bij het dikker worden van de kragge door strooiselophoping neemt de invloed van regenwater toe en kunnen veenmossen zich vestigen. De structuurvariatie; van poeltjes met waterplanten tot de wat hogere veenmosbultjes, zorgt voor veel gradiëntrijke overgangen en verklaart de hoge biodiversiteit van gebieden met trilvenen. Bijzonder soortenrijk zijn ook overgangen van trilveen naar schrale graslanden op vaste(re) bodem. Het trilveen in de petgaten zal uiteindelijk overgaan in veenmosrietland.

Afbakening

- Het beheertype trilveen omvat vegetaties, drijvend op water of op een slappe bodem, gedomineerd door lage cypergrassen, slaapmossen, kruiden en ijl, laagblijvend riet.
- De gemiddelde grondwaterstanden liggen tussen 0 en -10 cm onder maaiveld.
- Er komen tenminste enkele van de volgende karakteristieke plantensoorten voor: ronde zegge, draadzegge, waterdrieblad, moeraskartelblad, kleine valeriaan, snavelzegge, holpijp, vleeskleurige orchis, rietorchis, slank wollegras, veenmosorchis, plat blaasjeskruid, klein blaasjeskruid, rood schorpioenmos, groen schorpioenmos, groot vedermos, trilveenvveenmos.

Inrichting en beheer

Zie kader:

Samenvatting richtlijnen voor Trilveen (No6.02):

Inrichting:

- Graven nieuwe petgaten op geschikte plaatsen
- Verwijderen moerasbos op dichtgegroeide trilvenen en veenmosrietlanden
- Ondiep stroken plaggen in verdroogde en verzuurde veenmosrietlanden in combinatie met het aanbrengen van greppels die schoon water het perceel in kunnen brengen
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil, herstel van de kwelstromen, bevoeiing en/of het weren van verontreinigd inlaatwater

Beheer:

- Maaien (augustus of september) en afvoeren van het maaisel, beide met zeer licht materieel
- Handmatig boomopslag verwijderen waar niet gemaaid kan worden
- Natuurlijk peilbeheer handhaven (hoge waterstanden in de winter en lagere in de zomer)
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Vochtige heide (No6.04)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Vochtige heide omvat zowel heiden, struwelen, grazige vegetaties, veenmosplekken, kleine stilstaande watertjes en kale bodem op zandige tot venige plaatsen.

De bodem is doorgaans vochtig of nat, vrij zuur en voedselarm en bestaat uit zand of leem. De vegetatie wordt, net als bij droge heide, gekenmerkt door dwergstruiken, waarbij gewone dophei dominant aanwezig is. Soms overheersen grassen (pijpenstrootje) of struiken als gagel. Vochtige heide is meestal arm aan soorten, maar de voorkomende soorten zijn wel karakteristiek.

Variatie binnen het beheertype is van groot belang voor karakteristieke faunasoorten waaronder warmteminnende diersoorten als adder en levendbarende hagedis en veel insectensoorten zoals het gentiaanblauwtje en spiegeldikkopje. Een afwisselend voorkomen van gewone dophei, open zandige stukken, grazige en kruidige vegetaties, kleine veentjes en (plaatselijk) struweel, opslag van dennen en berken is belangrijk.

Afbakening

- Het beheertype Vochtige heide omvat voor tenminste 60% vegetatie gedomineerd door dwergstruiken of pijpenstrootje.
- Naast heide bevat dit type ook struwelen, verspreide bomen, grazige vegetaties, kleine stilstaande watertjes en kale bodem op zandige tot venige plaatsen.
- De heidevegetatie dient voor tenminste 30% uit gewone dophei al dan niet gemengd met struikhei of kraaihei, te bestaan en enkele karakteristieke soorten te bevatten: gevlekte orchis, kleine zonnedauw, ronde zonnedauw, klokjesgentiaan, moeraswolfsklauw, beenbreek, heidekartelblad, eenarig wollegras, veenpluis, witte snavelbies, bruine snavelbies, gewone en noordse veenbies, waterveenmos, rood veenmos, slank veenmos, kussentjesveenmos, week veenmos of zacht veenmos.

Inrichting

Agrarische graslanden zijn dermate voedselrijk en verdroogd dat het bijna altijd noodzakelijk is een aanzienlijke laag grond af te graven om Vochtige heide te kunnen ontwikkelen. Daarbij kan het uitleggen van heideplagsel op afgeplagde grond succesvol zijn. De waterhuishouding moet in en liefst ook buiten het terrein hersteld worden, onder andere door sloten te dempen en greppels op te stuwen.

Bij omvorming van bos op voormalige heidegrond kiemt de heidevegetatie meestal vanuit de zaadbank. Dikke lagen bosstrooisel moeten afgeplagd worden en op wat lemige bodem kan de buffering hersteld worden door toediening van steenmeel.

Beheer na inrichting

In nieuw aangelegde heide is de grootste beheeropgave het verwijderen van boomopslag. Voor beweiding is de bodem meestal te nat, met risico op vertrapping. Handmatig afzagen en uittrekken van boompjes is bijna altijd geboden.

Instandhoudingsbeheer

Het reguliere beheer van Vochtige heide bestaat uit het handmatig verwijderen van (de meeste) boomopslag. In droge perioden kan wellicht een gescheperde schaapskudde helpen. Bij sterke vergrassing kan periodiek kleinschalig worden gemaaid, geplagd of gechopperd. Vochtige heide is gevoelig voor verdroging. Drainage in en om het terrein moet vermeden worden en de ondoorlatendheid van de bodem moet worden behouden of hersteld door opbouw van een ongestoorde humuslaag, bijvoorbeeld met behulp van veenmossen.

Samenvatting richtlijnen voor Vochtige heide (No6.04):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond of humus (op voormalige bosgrond)
- Uitleggen heideplagsel (op voormalige landbouwgrond)
- Opheffen drainage

Beheer na inrichting:

- Boomopslag verwijderen

Instandhoudingsbeheer:

- Boomopslag verwijderen
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Periodiek **kleinschalig** maaien, plaggen of chopperen bij vergrassing
- Niet beweiden of eventueel zeer extensief beweiden mits dit geen vertrapping met zich meebrengt; in ieder geval niet beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha, uitgezonderd begrazing met gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar per hectare
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Zwakgebufferd ven (No6.05)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Een Zwak gebufferd ven bevat zeer helder water met vegetaties van biesvormige planten. Vennen zijn laagten met water die in de zomer soms droogvallen. Rond de vennen komen doorgaans droge en natte heide en soms kleine zeggenvegetaties of blauwgrasland voor. Het water is voedselarm, een beetje gebufferd en is daarom niet echt zuur. De oorzaken voor de lichte buffering, in een zure omgeving, zijn verschillend. De buffering kan veroorzaakt worden door stroming van water. Zwak gebufferd ven kan liggen in een slenk die de winter de afvoer van het water uit de heidevelden verzorgt of er kan een bovenloopje door het ven stromen. Andere oorzaken zijn het toestromen van grondwater of de aanwezigheid van een lemige bodem. De buffering uit zich in een ijle, veelal uit zeldzame planten bestaande vegetaties. Kenmerkende soorten zijn waterlobelia, oeverkruid, ongelijkbladig fonteinkruid, pilvaren, moerashertshooi, veelstengelige waterbies, grote en kleine biesvaren. Zwak gebufferde vennen verzuren snel door verdroging en luchtverontreiniging. Bij verdroging wordt de invloed van regenwater zo groot dat een ven sneller verzuurd.

Afbakening

- Het beheertype Zwakgebufferd ven omvat wateren die gekarakteriseerd worden door vegetaties met waterlobelia, oeverkruid, ongelijkbladig fonteinkruid, pilvaren, moerashertshooi, veelstengelige waterbies, grote of kleine biesvaren.
- Het beheertype komt voor in het Zandlandschap.
- Het water is matig tot zwak zuur en arm aan fosfaten en stikstof, de bodem bestaat overwegend uit zand.

Inrichting

Een nieuw zwakgebufferd ven kan worden gerealiseerd door het graven van een ondiepe laagte op een daarvoor geschikte plek. De bodem moet voldoende ondoorlatend zijn om water vast te houden. Maar ook enige grondwatertoevoer kan helpen voldoende water te houden. Droogval in uitzonderlijk droge zomers is niet ongunstig, bijvoorbeeld eens per tien jaar. De diepte van het ven kan mede hier op afgestemd worden. De taluds worden zeer flauw aangelegd zodat het volledige spectrum van waterplanten tot vochtige heide- en heischrale vegetaties tot ontwikkeling kan komen.

Instandhoudingsbeheer

Voor behoud van voldoende open water wordt het ven zo nodig opgeschoond en uitgebaggerd. Het waterpeil fluctueert met de seizoenen, zonder directe aan- of afvoer van water, en het ven mag zelfs een enkele keer (eens per tien jaar) droogvallen. Vertrapping van de oevers door vee wordt voorkomen. Opslag van bomen en struiken wordt verwijderd, eventueel op een enkele wilgen- of gagelstruik na. Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt. Er moet in het bijzonder worden gewaakt voor de vestiging van invasieve exoten, zoals watercrassula en zonnebaars. Maai- en schoningswerkzaamheden worden verricht in de periode tussen 1 september en 15 oktober.

Samenvatting richtlijnen voor Zwakgebufferd ven (No6.05):

Inrichting:

- Afgraven laagte met flauwe oevers en zo diep dat droogval circa eens per tien jaar op kan treden.

Beheer:

- Boomopslag verwijderen
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Periodiek kleinschalig schonen of baggeren indien nodig
- Niet beweiden, uitgezonderd begrazing met gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar per hectare
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- Geen planten en dieren uitzetten, waken voor de vestiging van invasieve exoten
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Droge heide (No7.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Droge heide omvat zowel heiden, struwelen, kleine open zandige plekken en grazige vegetaties op basenarme zand- en leemgronden. Het beheertype komt voor op de drogere delen van de hogere zandgronden, met name in Midden Nederland en soms op rivierduinen. De vegetatie wordt gekenmerkt door dwergstruiken, struikheide is meestal de dominante soort.

Op ongestoorde bodems kunnen bosbessoorten en kraaiheide een hoge presentie bereiken, open plekken bevatten veel korstmossen. Soms overheersen grassen als bochtige smeie of struiken als jeneverbes, brem en braamsoorten. Op iets lemiger plaatsen zijn vaak ook soorten van heischrale graslanden aanwezig.

Variatie in vegetatiestructuur is van groot belang voor warmteminnende diersoorten zoals adder en zandhagedis en veel insecten zoals het heideblauwtje en de bruine vuurvinder. Het gaat om een afwisseling van jonge heide, oude heide, (plaatselijk) struweel en verspreide bomen, open zandige delen en (plaatselijk) dominantie van grassoorten. Ook soorten van meer besloten landschappen als nachtzwaluw en draaihal kunnen voorkomen.

Afbakening

- Het beheertype Droge heide bestaat voor tenminste 60% uit vegetaties gedomineerd door dwergstruiken, bochtige smeie of pijpenstrootje.
- Jeneverbesstruwelen en bremstruwelen kunnen onderdeel uitmaken van Droge heide evenals verspreide bomen, kleine open zandige plekken en grazige vegetaties op basenarme zand- en leemgronden.
- De heidevegetatie bestaat voor tenminste 30% uit struikheide, kraaiheide en/of bosbessoorten, al dan niet gemengd met gewone dophei.

Inrichting

Agrarische graslanden zijn dermate voedselrijk dat het bijna altijd noodzakelijk is een aanzienlijke laag grond af te graven om Droge heide te kunnen ontwikkelen. In uitzonderlijke gevallen (extensief agrarisch gebruikte grond op zeer droge, geëxponeerde en humusarme zandgrond) kan het uitleggen van heideplagsel op kale grond succesvol zijn.

Bij omvorming van bos op voormalige heidegrond kiemt de heidevegetatie meestal vanuit de zaadbank. Dikke lagen bosstrooisel moeten afgeplagd worden en op wat lemige bodem kan de buffering hersteld worden door toediening van steenmeel.

Ontwikkelingsbeheer

In nieuw aangelegde heide is de grootste beheeropgave het verwijderen van boomopslag. Tijdelijk intensieve beweiding kan daarbij behulpzaam zijn (rundvee, schapen, geiten). Handmatig afzagen en uittrekken van boompjes is bijna altijd ook nodig.

Instandhoudingsbeheer

Het reguliere beheer van Droge heide bestaat uit extensieve beweiding, eventueel met een gescheperde schaapskudde. De beweiding moet zodanig extensief zijn dat een groot deel van de heide kan uitgroeien. Dit creëert structuurvariatie. De extensieve beweiding is meestal onvoldoende voor het volledig voorkómen van boomopslag, daarom is aanvullend handmatig verwijderen van boomopslag bijna altijd nodig. Bij sterke vergrassing kan periodiek kleinschalig worden gemaaid, geplagd of gehopperd.

Samenvatting richtlijnen voor Droge heide (No7.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond of humus
- Uitleggen heideplagsel (op voormalige landbouwgrond)

Ontwikkelingsbeheer:

- Tijdelijk intensieve beweiding voor zover nodig om boomopslag tegen te gaan
- Overigens niet beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha, uitgezonderd begrazing met gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar per hectare
- Niet bijvoeren
- Handmatig verwijderen van boomopslag
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer:

- Extensief beweiden; in ieder geval niet beweiden met meer dan 1,5 GVE per ha, uitgezonderd begrazing met gescheperde schaapskudde gedurende maximaal 4 dagen per jaar per hectare
- Periodiek **kleinschalig** maaien, plaggen of chopperen bij vergrassing
- Niet bijvoeren
- Boomopslag verwijderen
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Nat schraalland (N10.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Nat schraalland is, net als Vochtig hooiland, zeer oud boerengrasland. Nat schraalland is echter minder productief en de bodem is heel slap. De graslanden zijn daardoor slecht toegankelijk, ze kunnen 's winters onder water staan maar zullen 's zomers oppervlakkig uitdrogen. Door jaarlijks te hooien blijft het voedselarme karakter behouden. De variatie in de graslanden is groot. Blauwgraslanden en kleine zeggenvegetaties worden tot nat schraalland gerekend. Hiermee in mozaiek voorkomende dotterbloemhooilanden en veldrusschraallanden worden ook tot nat schraalland gerekend.

Vaak zijn de bodems matig zuur, maar omdat nat schraalland zeer gevoelig is voor verdere verzuring is de aanwezigheid van bufferstoffen, die verdere verzuring voorkomen, van essentieel belang.

De vegetatie is kruiden- en zeggenrijk en vormt overgangen naar rietland, heide of struweel. In de graslanden zijn vaak kleine verschillen in hoogte, in laagten blijft water langer staan. Op overgangen naar iets drogere gronden kunnen heischrale graslanden en heiden voorkomen. Juist deze gradiënten maken het type zeer soortenrijk. Nat schraalland kan rijk zijn aan zegge (blonde zegge, blauwe zegge, geelgroene zegge, vlo zegge, tweehuizige zegge), en orchideeën (brede orchis, rietorchis, gevlekte orchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis). Karakteristieke dagvlinders zijn zilveren maan en pimpernelblauwtje. Een aantal van nat schraalland afhankelijke vlinders is in ons land helaas verdwenen. In overgangen naar kalkmoeras kunnen groenknolorchis, vetblad of parnassia voorkomen.

Afbakening

- Nat schraalland omvat blauwgrasland, kleine zeggen- en kalkmoeras. Dotterbloemhooilanden en veldrusschraallanden in beekdalen en boezemlanden kunnen ook tot dit type gerekend worden als ze in combinatie met de eerste drie vegetatietypen voorkomen.
- Komen dotterbloemhooiland en veldrusschraalland zonder blauwgrasland, kleine zeggen- of kalkmoeras voor, dan is de draagkracht van de bodem wat minder slecht en worden ze tot het beheertype Vochtig hooiland gerekend.
- De graslanden komen voor op voedselarme, matig zure tot basische bodems die gedurende de winter het waterpeil tenminste op of rond het maaiveld hebben (0-20 cm beneden maaiveld) en 's zomers slechts oppervlakkig uitdrogen. De bodems zijn vanwege het natte karakter weinig draagkrachtig.
- In Nat schraalland komen tenminste enkele karakteristieke soorten voor: blonde zegge, vlozegge, sterzegge, tweehuizige zegge, knotszegge, blauwe zegge, waterdrieblad, draadrus, melkviooltje, Spaanse ruiter, gevlekte orchis, moeraswespenorchis, klokjesgentiaan, welriekende nachtorchis, klein glidkruid, brede en rietorchis, vleeskleurige orchis, blauwe knoop, moerasstreekzaad, addertong, harlekijn, adderwortel, kleine valeriaan, moeraskartelblad, welriekende nachtorchis, parnassia, vetblad.

Inrichting

Van een gangbaar agrarisch grasland is de bovenste laag grond door langdurige bemesting (en op veen ook ontwatering) zo voedselrijk geworden dat afgraven altijd nodig is. Bodemchemisch onderzoek kan uitwijzen tot op welke diepte er moet worden afgegraven. Voordeel van afgraven is ook dat het grondwater dichterbij het maaiveld komt. Met stuwtjes of dammen kan water worden vastgehouden. Om kwelwater in het perceel te krijgen (en niet in de sloten) moeten diepe sloten ondieper gemaakt worden of gedempt. Bij afgraven en vernatten is het wel zaak om ervoor te zorgen dat het grasland in de zomer maaibaar blijft. Zeer ondiepe greppeltjes moeten ervoor zorgen dat regenwater kan afstromen naar de sloten. Hierdoor wordt het oppervlakkige, zure regenwater afgevoerd en kan basenrijk grondwater in de wortelzone van de planten komen. In laagveengebieden wordt de basenverzaaiing van de bodem op peil gehouden door kortdurende winterse overstromingen met schoon oppervlaktewater. Zo nodig worden hier voorzieningen getroffen, bijvoorbeeld in de vorm van lage dijken en windmolentjes.

Beheer na afgraven

Na afgraven moet er vanaf het eerste groeiseizoen worden gemaaid om boomopslag en pitrus ("biezen") onder controle te houden. Beide kiemen namelijk snel op de kale bodem. Bij veel boomopslag en/of pitrus is zelfs twee keer per jaar maaien noodzakelijk, en bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond.

Instandhoudingsbeheer

Een bestaand nat schraalland wordt een keer per jaar gemaaid omstreeks eind augustus/september en niet bemest. Het maaien moet met een lichte machine worden uitgevoerd. Het maaisel heeft geen voederwaarde voor vee.

Beheerrichtlijnen natuur- en landschapsbeheertypen I Provincie Utrecht | 20 april 2025

Samenvatting richtlijnen voor Nat schraalland (N10.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Voorzieningen aanbrengen ten behoeve van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil
- In kwelgebieden sloten verondiepen
- In veenweidegebieden voorzieningen treffen voor bevloeiing met basenrijk, maar voedselarm water

Ontwikkelingsbeheer na afgraven

- Boomopslag en/of pitrus onder controle houden
- Een of twee keer per jaar maaien en maaisel afvoeren, bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond
- Hoog natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer

- Een keer per jaar maaien en afvoeren in de nazomer
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Vochtig hooiland (N10.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Vochtig hooiland komt voor op natte veen- en kleibodems met een redelijke draagkracht. Het gaat om bloemrijke graslanden, vaak geel van soorten als ratelaar, gewone rolklaver, moerasrolklaver, geel walstro, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem of dotterbloem. Vochtig hooiland is minder zeggengrijk dan nat schraalland.

Net als bij natte schraallanden zijn microgradiënten in het vochtgehalte belangrijk. De hooilanden langs de rivieren bijvoorbeeld zijn zeer gradiëntrijk met overgangen naar oeverwallen, rivierduintjes of kommen. In vochtig hooiland komen overgangen naar grote zeggenvetaties en ruigten met moerasspirea voor. Lokaal kan opslag plaatsvinden van wilgenstruwelen. Deze elementen zijn van belang voor vlinders of struweelvogels. Open landschappen kunnen van belang zijn voor weidevogels.

Afbakening

- Vochtig hooiland omvat dotterbloem-, kievitsbloem- of pimpernelhooilanden, weidekervelgraslanden, veldrusschraallanden of de wat schralere bovenveengraslanden.
- Vochtig hooiland wordt ofwel vrijwel jaarlijks overstroomd door oppervlaktewater (o.a. langs de rivieren); staat onder invloed van uitredend kwelwater (beekdalen) of is gelegen op een veenbodem met een gemiddeld waterpeil van 20-30 cm onder maaiveld, waarbij het peil in de zomer alleen gedurende korte tijd dieper kan wegzakken.

Inrichting

Of een gangbaar agrarisch grasland kan worden ontwikkeld tot vochtig hooiland is afhankelijk van de omstandigheden. De bovenste laag grond is door langdurige bemesting (en op veen ook ontwatering) vaak zo voedselrijk geworden dat afgraven geboden is. Het gaat meestal om ongeveer 30 cm, maar bodemchemisch onderzoek moet dat preciezer uitwijzen. Afgraven brengt ook het grondwater dichterbij het maaiveld. Met stuwtjes of dammen kan water worden vastgehouden. Om het kwelwater in het perceel te krijgen (en niet in de sloten) moeten diepe sloten ondieper gemaakt worden. Bij afgraven en/of vernatten is het wel zaak om ervoor te zorgen dat het grasland in de zomer maaibaar blijft. Een overmaat aan regenwater moet worden afgevoerd door ondiepe greppels te graven. Het maaiveld daartussen moet iets bol of schuin liggen zodat regenwater kan afstromen naar greppels en ondiepe sloten. Het hoogteverschil is maximaal 20 cm. Diepere greppels zouden drainerend gaan werken (ongewenst grondwater afvoeren).

Ontwikkelingsbeheer

Als het grondwater hoog genoeg zit en de grond niet al te voedselrijk is, hoeft niet te worden afgegraven. Op voorheen gangbaar gebruikte landbouwgrond komt dit maar zelden voor. Sommige gronden kunnen niet worden afgegraven, bijvoorbeeld omdat het oppervlaktewaterpeil te hoog is. Vochtig hooiland kan dan ontwikkeld, of althans benaderd worden door aanvankelijk twee of drie keer per jaar te maaien. Het maaisel wordt altijd afgevoerd. Het gaat er om de grond te versralen, dus voedselarmer te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. Na verloop van tijd kan bij slootkanten de eerste maaibeurt worden overgeslagen. Hier staan vaak de eerste bijzondere planten, die dan in bloei kunnen komen en zich uitzaaien. Het duurt meerdere decennia voor het grasland zich geheel of gedeeltelijk ontwikkeld heeft tot Vochtig hooiland. Beweidingsvondt niet plaats, of alleen met wat jong rundvee of schapen na de laatste maaibeurt in september tot in de winter om de hergroei weg te vreten.

Een bijzondere vorm van ontwikkelingsbeheer is uitmijnen. Hierbij wordt een zekere periode bemest met Stikstof en Kalium om de gewasproductie op peil te houden. Het gewas wordt vervolgens veelvuldig gemaaid en afgevoerd. Op deze wijze wordt veel fosfaat aan de bodem onttrokken. Tegenover dit voordeel staan echter ook nadelen. Daarom is uitmijnen alleen in bepaalde situaties mogelijk en alleen als daar specifieke afspraken over worden gemaakt.

Beheer na afgraven

Na afgraven moet boomopslag en pitrus ("biezen") onder controle worden gehouden. Die kiemen namelijk snel op de kale bodem. Maaien is de aangewezen manier, twee keer per jaar en bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond. Niet beweiden, omdat dit pitrus in de hand werkt.

Instandhoudingsbeheer

Een bestaand Vochtig hooiland wordt in het algemeen twee keer per jaar gemaaid (eind juni en september) en niet bemest. Bij schrale vormen volstaat een keer maaien eind augustus. Eventueel nabeweiden na de laatste maaibeurt als de bodem voldoende draagkrachtig is.

Samenvatting richtlijnen voor Vochtig hooiland (N10.02):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Voorzieningen treffen voor een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil
- In kwelgebieden sloten verondiepen

Ontwikkelingsbeheer (bij niet afgraven):

- Twee á drie keer per jaar maaien en maaisel afvoeren
- Vroege eerste maaibeurt (vanaf 15 mei), geleidelijk later (juni), afhankelijk van ontwikkelingsstadium
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Ontwikkelingsbeheer (na afgraven):

- Boomopslag en/of pitrus onder controle houden
- Twee keer per jaar maaien en maaisel afvoeren, bij veel pitrus nogmaals in de winter over bevroren grond
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer:

- Een of twee keer per jaar maaien en afvoeren
- Hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Droog schraalland (N11.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Droog schraalland omvat open, droge, laagproductieve, kruidenrijke, grazige vegetaties op droge lemige zandgronden (heischrale graslanden), rivierduinen (droge stroomdalgraslanden) en op löss en kalk in het heuvelland (kalkgraslanden).

Naast soortenrijke korte vegetaties zijn ook overgangen met zoomvegetaties en struwelen (met o.a. sleedoorn, rozen of jeneverbes) van belang voor de hier vaak aanwezige hoge soortenrijkdom. Ze zijn van belang voor verschillende soortgroepen: vaatplanten, paddenstoelen, mossen, vlinders, sprinkhanen en andere insecten.

Afbakening

- Droog schraalland omvat droge graslanden met lage open vegetatie die gedomineerd worden door kenmerkende soorten en vegetaties van heischraal grasland, kalkgrasland, droog stroomdalgrasland of zinkweide.
- Soortenarme droge graslanden, zonder deze kenmerkende soorten en vegetaties, worden gerekend tot het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland.

Inrichting

Droog schraalland is afhankelijk van een voedselarme, droge bodem die echter wel voldoende basenrijk moet zijn. Meestal levert de bodem deze basen, maar in de uiterwaarden kunnen via water (bv. korte overstrooming), sedimentatie van vers zand en door grote grazers die de bodem plaatselijk beschadigen, ook bufferstoffen aangevoerd worden. Ook mieren of mollen kunnen een rol spelen door niet uitgelopen zand naar de oppervlakte te brengen.

De meeste agrarische graslanden zijn zwaar bemest. Als de bodemopbouw nog oorspronkelijk is en de hoogteligging het toelaat, kan de bemeste en humeuze toplaag worden afgeplagd en de onderliggende gebufferde bodem blootgelegd. Veel agrarisch uiterwaardenland is echter ook afgegraven en/of geëgaliseerd. Hier is het een mogelijkheid om opnieuw reliëf aan te brengen met grond die vrij komt bij de herinrichting van uiterwaarden voor natuurontwikkeling. De nieuwe verhoging moet worden afgedekt met zandig materiaal van een zomerkade of oeverwal. Om geschikt te zijn voor vestiging van stroomdalplanten, moet de toplaag bestaan uit voedselarm en liefst kalkhoudend zand. De vestiging van stroomdalplanten wordt sterk bevorderd als zand wordt bijgemengd uit een stroomdalgrasland met een zaadbank respectievelijk door het uitleggen van passend soortenrijk maaisel.

Ontwikkelingsbeheer

In minder voedselrijke situaties kan Droog schraalland zich herstellen door een ontwikkelingsbeheer van twee tot (aanvankelijk) drie keer per jaar maaien en afvoeren. De bodem moet uiteraard nog wel geschikt zijn wat betreft fysische samenstelling, hoogte, droogte en basenbeschikbaarheid. Bodemonderzoek kan dit uitwijzen. Het gaat erom de grond te verschrallen, dus voedselarmer te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. De verschraling kan tientallen jaren duren.

In de uiterwaarden kan het helpen als er door de rivier vers zand op de vegetatie wordt afgezet. Dat zand is voedselarmer en vrijwel mineraal en bovendien vaak ook kalkrijker. Door de hoge ligging overstroomt droog stroomdalgrasland echter niet vaker dan een of twee keer per jaar gedurende een korte periode.

Bij beweiding van voormalige agrarische graslanden treedt geen herstel op, maar vooral vervuiling. Nabeweiding na de laatste maaibeurt in het najaar is geen bezwaar.

Instandhoudingsbeheer

Het reguliere beheer van droge stroomdalgraslanden in de uiterwaarden bestaat uit beweiding vanaf het voorjaar. De beweidingdruk luistert nauw: als die te hoog is komt de vegetatie niet in bloei en verdwijnt de structuur, als die te laag is volgt verruiging, vervilting van de grasmatten en opslag van struiken. Dit is maatwerk dat van jaar tot jaar anders is. Beweiding met paarden is ongewenst omdat dit leidt tot een te korte vegetatie. Ook mag er geen voedselrijk grasland in de begrazingseenheid aanwezig zijn, omdat de dieren daar grazen en het schraalland gebruiken om te rusten, of gebruiken als latrine. Dit leidt tot vertrapping en vermesting.

In tegenstelling tot de droge stroomdalgraslanden in de uiterwaarden, bestaat het reguliere beheer van heischrale graslanden niet uit beweiding, maar uit het eenmaal per jaar maaien en afvoeren van het maaisel en eventueel nabeweiden met schapen in het najaar. In plaats van een maaibeurt kan een kortdurende, intensieve beweiding met een gescheperde schaapskudde worden toegepast.

Samenvatting richtlijnen voor Droog schraalland (N11.01):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond
- Of herstellen van reliëf (ophogen) met de juiste kwaliteit zand (uiterwaarden)

Ontwikkelingsbeheer:

- Meerdere keren per jaar maaien en afvoeren
- Aanvankelijk een vroege eerste maaibeurt (mei), geleidelijk later bij toenemende productiedaling
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiden na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer:

- Droge stroomdalgraslanden: extensief beweiden, zodanig extensief dat tussen 1 april en 1 september verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadzetting zijn (in ieder geval minder dan 1,5 GVE per hectare)
- Heischrale graslanden: een maal per jaar maaien en afvoeren; eventueel nabeweiden tussen 1 september en 1 april met schapen in het najaar of kortdurend beweiden met gescheperde schaapskudde (enkele dagen per jaar per hectare)
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit (N12.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Kruiden- en faunarijk grasland omvat graslanden die kruidenrijk zijn, maar niet tot de schraallanden, vochtig hooiland, zilt grasland en overstromingsgrasland of glanshaverhooiland behoren. De vegetatie kan behoren tot allerlei verbonden van graslandvegetaties; onder meer kamgrasvegetaties of de meer algemene witbolgraslanden. Diverse soorten ruigte en struweel kunnen in dit grasland voorkomen.

Het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland kan voorkomen op diverse bodems van vochtig tot droog en heeft doorgaans een (matig) voedselrijk karakter. Kruiden- en faunarijk grasland komt in vrijwel alle landschapstypen voor. Toch is het areaal de laatste veertig jaar enorm afgenomen door de gangbare landbouwpraktijk: sterke bemesting gecombineerd met periodiek doodspuiten van de grasmat en opnieuw inzaaien met hoog productieve grasvariëteiten. De meeste overgebleven kruidenrijke graslanden liggen in overhoekjes van het agrarische gebied of komen voor in natuurgebieden. Daar kan kruidenrijk grasland een tijdelijk fase zijn als de benodigde abiotische omstandigheden voor schraallanden niet of nog niet gerealiseerd kunnen worden.

Kruiden- en faunarijk grasland wordt bij een goede kwaliteit gekenmerkt door variatie in structuur (ruigte en plaatselijk struweel, hogere en lage vegetatie) en een kruidenrijke graslandbegroeiing die rijk is aan kleine fauna. Gradiënten binnen (grond)waterpeil en voedselrijkdom zorgen voor diverse vegetatietypen.

Kenmerkende of bijzondere soorten van schralere beheertypen ontbreken grotendeels binnen Kruiden- en faunarijk grasland, maar graslanden zijn vaak wel rijk aan minder zeldzame soorten. Het type is o.a. van belang voor vlinders en andere insecten, vogels en kleine zoogdieren.

Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit

Een goede biotische kwaliteit wordt uitgedrukt in het voorkomen van kwalificerende flora- en faunasoorten uit de volgende soortgroepen:

Tabel 2 N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland - Flora en fauna

Soortgroep	Soorten
Planten:	bochtige klaver, echte koekoeksbloem, gewone brunel, gewone margriet, grote ratelaar, kamgras, karwijvarkenskervel, klavervreter, klein vogelpootje, knolvossenstaart, knoepkruid, moerasstruisgras, muizenoor, polei, spits havikskruid, waterkruiskruid, witte munt, zwarte zegge
Dagvlinders:	argusvlinder, bruin blauwtje, bruine vuurvlinder, bruin zandoogje, geelsprietdikkopje, groot dikkopje, hooibeestje, kleine parelmoervlinder, zwartsprietdikkopje

Tot de kwalificerende soorten kunnen ook 2 extra Rode Lijst soorten uit de categorieën bedreigd, ernstig bedreigd of verdwenen uit Nederland gerekend worden, als deze voorkomen in het beheertype.

De kwaliteit is goed als minimaal 6 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 4 op >15% van de oppervlakte van het beheertype, en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.

Afbakening

- Het betreft grasland, de grasachtigen (monocotylen) zijn dominant, maar kruiden (dicotylen) en mossen hebben een oppervlakteaandeel van ten minste 20%
- De graslanden zijn niet tot andere beheertypen te rekenen (zie afbakening andere graslanden).
- Bij 'Kruiden- en faunarijk grasland met een goede biotische kwaliteit' zijn aanvullend hierop minimaal 6 kwalificerende soorten aanwezig, waarvan ten minste 4 op > 15% van de oppervlakte, en beide soortgroepen zijn vertegenwoordigd.

Inrichting

Vanuit een gangbaar agrarisch grasland kan Kruiden- en faunarijk grasland zich ontwikkelen door het beheer aan te passen. Inrichtingsmaatregelen zijn niet noodzakelijk, maar kunnen wel de natuurkwaliteit sterk vergroten. Het afschuiven van een slootkant voegt planten en dieren van vochtiger en schraler milieu toe. Het graven van een poel heeft hetzelfde effect en creëert daarnaast een voortplantingsbiotoop voor amfibieën. Het aanplanten van een rij knotwilgen of een elzensingel is gunstig voor vogels en kleine zoogdieren en versterkt de belevingswaarde van het landschap. In vochtige

gebieden kan diepe ontwatering opgeheven worden en de ontwatering worden beperkt tot ondiepe greppels voor de afvoer van regenwater. Het hangt af van de locatie welke inrichtingsmaatregelen zinvol zijn.

Ontwikkelingsbeheer (tot het bereiken van een goede biotische kwaliteit)

In een gangbaar agrarisch grasland zit vooral gras. Om te komen tot 20% en meer kruiden tussen het gras en tot voldoende kwalificerende soorten voor een goede kwaliteit dient het gehalte aan voedingsstoffen in de bodem omlaag te worden gebracht. Dit verlaagt de productiviteit van het gras waardoor er ruimte ontstaat voor kruiden. Dit wordt in de eerste plaats bereikt door te stoppen met bemesten. Dit geldt ook voor ruige stalmest en compost. In de tweede plaats moeten voedingsstoffen worden afgevoerd. Dat betekent maaien en het maaisel afvoeren. Het aantal maaibeurten per jaar dat nodig is, is afhankelijk van de productiviteit van het gewas. In het begin is drie keer per jaar goed mogelijk. In deze ontwikkelingsfase wordt beweiding achterwege gelaten, omdat met beweiding geen voedingsstoffen worden afgevoerd. Alleen het wegvreten van de hergroei na de laatste maaibeurt is nuttig om de vegetatie kort de winter in te laten gaan.

De eerste maaibeurt dient vroeg in het jaar, in de tweede helft van mei, plaats te vinden. Er zitten dan veel voedingsstoffen in het gras die aan de bodem kunnen worden onttrokken door het maaisel af te voeren. Vroeg maaien betekent ook een goede tweede snede, waardoor op jaarbasis meer kan worden afgevoerd. Een ander voordeel van vroeg maaien is dat na het maaien juist de kruiden nog volop de kans hebben om uit te groeien en te bloeien. Met hun bladrozetten onderdrukken ze de hergroei van de grassen enigszins. Maaien in mei voorkomt bovendien dat de grassen in bloei komen en zichzelf uitzaaien. Bij later maaien kunnen vooral de grassen witbol (op zand en veen) en grote vossenstaart (op klei) langdurig blijven overheersen. Vroeg maaien verandert de concurrentieverhoudingen in het grasland: de grassen worden benadeeld, de kruiden bevoordeeld. Vroeg maaien vraagt wel aandacht voor de bescherming van eventueel aanwezige weidevogels, reekalven of hazen.

De laatste maaibeurt moet in de tweede helft van september of, bij een derde maaibeurt, in de eerste helft van oktober worden uitgevoerd. Dit om teveel hergroei te voorkomen. De vegetatie moet liefst kort de winter in om kruiden de kans te geven te kiemen. Eventueel kunnen runderen of schapen de hergroei van het gras na de tweede of derde maaibeurt wegvreten tot in de winter, maar alleen als daarvoor de draagkracht voldoende is.

Bij toenemende productiedaling verschuift de eerste maaibeurt naar juni en zullen twee maaibeurten volstaan.

Een bijzondere vorm van ontwikkelingsbeheer is uitmijnen. Hierbij wordt een zekere periode bemest met uitsluitend stikstof en kalium om de gewasproductie op peil te houden. Het gewas wordt vervolgens veelvuldig gemaaid en afgevoerd. Op deze wijze wordt meer fosfaat aan de bodem onttrokken. Tegenover dit voordeel staan echter ook nadelen. Daarom is uitmijnen alleen in bepaalde situaties gewenst en alleen als daar specifieke afspraken over zijn gemaakt met de provincie.

Instandhoudingsbeheer (na het bereiken van een goede biotische kwaliteit)

Kruiden- en faunairijk grasland heeft relatief weinig natuurwaarden en is om die reden in principe geen einddoel. Te hoge voedselrijkdom van de bodem en te lage grondwaterstand bieden echter niet altijd perspectief op een ander, waardevoller natuurtype. Als een goede biotische kwaliteit van Kruiden- en faunairijk grasland is bereikt, en ontwikkeling naar een waardevoller natuurtype gezien de abiotische omstandigheden niet realistisch is, kan de beheerder de teugels laten vieren. Het grasland kan extensief worden beweid met rundvee. Eén keer maaien zal daarnaast vaak nodig blijven op klei-, veen- en rijke zandgronden. De beweiding moet zodanig extensief zijn dat gedurende het gehele groeiseizoen (van 1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadsetting zijn. Dit zorgt ook voor structuur, wat goed is voor insecten en andere fauna. Beweiding met paarden is ongewenst omdat dit leidt tot een te korte vegetatie. Schapen kunnen eventueel ingezet worden in de nabeweiding als de draagkracht tekort schiet voor beweiding met rundvee.

De eerste of enige maaibeurt kan wat later plaatsvinden (juni). Als er mooie slootkanten zijn, dan kunnen deze de eerste maaibeurt worden overgeslagen. Hier staan vaak de meeste kruiden, die dan in bloei kunnen komen en zich uitzaaien. Ze worden daarna bij de tweede maaibeurt meegenomen of door het vee weg gegraasd. Een ander deel kan juist de tweede maaibeurt worden overgeslagen en de winter blijven overstaan. Bemesting dient vanuit het oogpunt van natuurbeheer achterwege te blijven; alleen op droge, zure zandgronden kan uiteindelijk in uitzonderlijke gevallen wat stalmest of (beter) een kalkhoudende stof gewenst zijn als de vegetatie dreigt te vervilten en verzuren.

Samenvatting richtlijnen voor Kruiden- en faunairijk grasland met een goede biotische kwaliteit (N12.02):

Inrichting:

- Kleinschalige maatregelen nemen (bijvoorbeeld slootkanten afschuinen, landschapselementen aanleggen, diepe ontwatering opheffen)

Ontwikkelingsbeheer (tot het bereiken van een goede biotische kwaliteit):

- Twee á drie keer per jaar maaien en maaisel afvoeren
- Eerste maaibeurt vroeg, aanvankelijk in de tweede helft van mei, later in de eerste helft van juni
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- In vochtige situaties een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil hanteren
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer (na het bereiken van een goede biotische kwaliteit):

- Tenminste een keer per jaar maaien en maaisel afvoeren op klei, veen en voedselrijk zand
- Circa 5-10% laten staan, bij elke maaibeurt een ander deel
- Bij beweiding: zodanig extensief dat gedurende het gehele groeiseizoen (1 april tot 1 september), verspreid over het gehele perceel, op tenminste 50% van de oppervlakte, planten in bloei of zaadzetting zijn (in ieder geval minder dan 1,5 GVE per hectare)
- Niet beweiden met paarden
- In plaats van seizoensbeweiding is begrazing met gescheperde schaapskudde mogelijk gedurende enkele dagen per jaar per hectare
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- In vochtige situaties een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil hanteren
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Glanshaverhooiland (N12.03)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Glanshaverhooiland bevat hooilanden met (zeer) bloemrijke vegetaties van het glanshaververbond. Het komt voor op van matig vochtige tot periodiek overstroomde uiterwaarden, op zeekleigronden en op löss of krijtafzettingen. Dominantie van glanshaver komt vaak voor, maar soms zijn andere hoge grassen, bijvoorbeeld, goudhaver, zachte haver of grote vossenstaart dominant. Grote vossenstaart graslanden, vaak met echte koekoeksbloem of veldgerst, vormen overgangen naar vochtig hooiland en komen onder meer voor in afgestuwde riviertrajecten.

Glanshaverhooilanden van een goede kwaliteit kennen een grote kruidenrijkdom. Ten opzichte van andere graslanden zijn opvallend veel schermbloemigen te vinden. Ook de inwendige structuur van deze graslanden is rijk, de hoge grassen vormen een open scherm de kruiden komen minder hoog en vormen soms zelfs twee onderlagen. De graslanden kunnen structuurrijk zijn met overgangen naar zoomvegetaties (o.a. Marjoleinverbond) of ruigten.

Glanshaverhooiland komt vaak voor in gradiëntrijke gebieden. In reliëfrijke uiterwaarden staat op de hogere delen droog schraalland en komen in de lagere delen vochtig hooiland of overstromingsgrasland voor.

Glanshaverhooiland is nationaal van belang voor diverse soorten zoals: beemdkroon, beemdooievaarsbek, bochtige klaver, brede ereprijs, graslathyrus, grote centaurie, veldsalie, kluwenklokje, paarse, oosterse en gele morgenster, weidegeelster, ruige leeuwentand, grote en kleine bevernel, ruige weegbree, ruige leeuwentand, rapunzelklokje, klavervreter, geelgors, putter, grauwe gors, kneu, paapje, patrijs, en dwergmuis en veldspitsmuis. Glanshaverhooiland is van zeer groot belang als leefgebied voor kwartelkoning.

Afbakening

- Het beheertype Glanshaverhooiland omvat doorgaans hoogopgaande grassen en kruiden gedomineerde graslanden en bevat de volgende soorten van de glanshaver-associatie: hoge abundantie van glanshaver, eventueel met andere grassen zoals goudhaver, kropjaar, timotheegras, grote vossenstaart, zachte haver én tenminste twee andere kenmerkende soorten: margriet, gele morgenster, knolboterbloem, knoopkruid, karwijvarkenskervel, wilde peen, hopklaver, gewone rolklaver, geel walstro of aardaker.
- Natte hooilanden: kievitsbloem-, weidekervel- of grote pimpernelhooiland worden tot vochtig hooiland gerekend.

Inrichting

Glanshaverhooiland is afhankelijk van een matig voedselarme, matig vochtige bodem. De meeste agrarische graslanden zijn zwaar bemest. Als het reliëf nog oorspronkelijk is en de hoogteligging het toelaat moet de zwaar bemeste toplaag reliëfvolgend worden afgeplagd. De vestiging van stroomdalplanten wordt sterk bevorderd als na afplaggen maaisel wordt uitgelegd van een bestaand nabijgelegen soortenrijk glanshaverhooiland.

Ontwikkelingsbeheer

In minder voedselrijke situaties, of als de plek te laag ligt om af te kunnen plaggen, kan Glanshaverhooiland zich herstellen door een ontwikkelingsbeheer van twee tot (aanvankelijk) drie keer per jaar maaien en afvoeren, eventueel met nabeweidings. Het doel is om de grond voedselarm te krijgen. Het maaitijdstip ligt aanvankelijk vroeg (mei) en komt met toenemende productiedaling geleidelijk later te liggen. Bij jaarrond begrazing van voormalige agrarische graslanden treedt geen herstel op, maar vooral verruiging.

Instandhoudingsbeheer

Het regulier beheer van Glanshaverhooiland is hooibeheer. In het algemeen wordt twee maal per jaar gemaaid, rond half juni en eind augustus of begin september. Op schralere gronden kan worden volstaan met één keer maaien, tussen eind juli en eind augustus of begin september, al dan niet met nabeweidings door rundvee (op drogere gronden). Bij veel hergroei na de laatste maaibeurt is nabeweidings gewenst om de vegetatie kort de winter in te laten gaan.

Nabeweidings bevordert ook de structuurvariatie. Beweidings met paarden is ongewenst omdat dit leidt tot een te korte vegetatie. Ook beweidings uitsluitend in april/mei, gevolgd door een maaibeurt aan het eind van de zomer heeft vaak een gunstige uitwerking.

Overstroming in de winter helpt verzuring tegen te gaan. Waar dit niet gebeurt kan incidenteel een kalkhoudende stof worden opgebracht in het vroege voorjaar.

Samenvatting richtlijnen voor Glanshaverhooiland (N12.03):

Inrichting:

- Afgraven van voedselrijke bovengrond

Ontwikkelingsbeheer:

- Twee of drie keer per jaar maaien en afvoeren
- Aanvankelijk een vroege eerste maaibeurt (mei), geleidelijk later bij toenemende productiedaling
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiding na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 1 april
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer:

- Een of twee maal per jaar maaien en afvoeren
- Niet beweiden, met uitzondering van nabeweiden na de laatste maaibeurt tussen 1 september en 15 mei
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Niet bemesten
- Incidenteel kalk toevoegen als verzuring optreedt
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Kruiden- en faunarijke akker (N12.05)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Kruiden- en faunarijke akkers, bestaan meestal uit akkers met ijle kruid- of grasachtige vegetaties die zich tussen de verbouwde gewassen bevinden. Het beheertype Kruiden- en faunarijke akker omvat kruidenrijke zomen, akkerranden of complete akkers, waarbinnen het aandeel grasachtigen zeer beperkt is. Het hoofdgewas wordt ruim gezaaid of gepoot, waardoor er voldoende open plekken (pioniermilieus) aanwezig zijn, waar zich eenjarigen kunnen vestigen. De openheid van de akkergewassen en de daarbinnen voorkomende eenjarigen biedt ideale mogelijkheden voor insecten, muizen en akkervogels. Door na oogst delen braak te laten liggen biedt het ook in het winterhalfjaar kans aan veel soorten.

Kruiden- en faunarijke akkers zijn vrijwel overal te realiseren. Floristisch zijn de beste resultaten te verkrijgen op historische akkercomplexen en op krijt, klei en leembodems.

Afbakening

- Het beheertype omvat akkers met per 2 ha tenminste 3 van onderstaande soorten die specifiek zijn voor akkers.
- De volgende broedvogels zijn aan de orde: patrijs, grauwe gors, grauwe kiekendief, ortolaan, veldleeuwerik, gele kwikstaart, graspieper.
- De volgende vaatplanten zijn aan de orde: Aardaker, aardkastanje, akkerandoorn, akkerboterbloem, akkerdoornzaad, akkergeelster, akkerklokje, akkerleeuwenbek, akkerogentroost, akkerspurrie, akkerviltkruid, akkerzenegroen, behaarde boterbloem, blauw guichelheil, blauw walstro, blauwe leeuwenbek, bleekgele hennepnetel, bolderik, bosdroogbloem, brede raai, brede wolfsmelk, doffe ereprijs, dolik, doorgroeide boerenkers, drep, driehoornig walstro, driekleurig viooltje, Duits viltkruid, dwerggras, dwergglas, dwergviltkruid, eironde leeuwenbek, fijn goudscherm, Franse boekweit, Franse silene, geel viltkruid, gegroefde veldsla, gele ganzenbloem, geoorde veldsla, getande veldsla, gewone veldsla, gewone vogelmelk, gipskruid, glad biggenkruid, groot spiegelklokje, grote leeuwenklauw, handjesereprijs, harige ratelaar, heelbeen, hennepvretter, hondspeterselie, kalkraket, klein spiegelklokje, klein tasjeskruid, kleine leeuwenbek, kleine leeuwenklauw, kleine wolfsmelk, korenbloem, korenschijnsurrie, korensla, liggend hertshooi, liggende raket, naakte lathyrus, naaldenkervel, nachtkoekoeksbloem, priemvetkruid, riempjes, roggelelie, rood guichelheil, ruige klapproos, ruw parelzaad, slanke wikke, slofhak, smalle raai, spatelviltkruid, spiesleeuwenbek, stijf vergeet-mij-nietje, stijve wolfsmelk, stinkende ganzenvoet, stinkende kamille, tengere veldmuur, valse kamille, veelkleurig vergeet-mij-nietje, vlasdolik, vlashuttentut, vlaswarkruid, vroege ereprijs, gladde ereprijs, wilde ridderspoor, wilde weit, zilverhaver, zomeradonis.

Inrichting

De inrichting van een graanakker is eenvoudig. Een eventueel aanwezige graszode wordt geploegd en ingezaaid met een graangewas. Het inzaaien van akkerkruiden is alleen toegestaan in de vorm van maaisel van andere nabijgelegen kruidenrijke akkers of van zaaigoed dat uit dezelfde regio afkomstig is.

Ontwikkelingsbeheer

Net als bij de graslanden is het ook bij akkers in eerste instantie zaak om de voedselrijkdom van de bodem omlaag te brengen. In het begin kan het beste triticale of wintertarwe respectievelijk zomertarwe of zomergerst worden gezaaid. Als de bodem voedselarm wordt, kan worden overgeschakeld op winter- respectievelijk zomerrogge. Aanvankelijk kan dicht gezaaid worden (100 – 120 kg per ha). Het gewas wordt niet bemest en jaarlijks geoogst om voedingsstoffen af te voeren. Ook kan al eind juni of begin juli het gewas in zijn geheel worden verkocht en/of gebruikt als kuilvoer voor het vee. Men spreekt dan van gehele plant silage (GPS). Er wordt niet bemest.

Instandhoudingsbeheer

Het instandhoudingsbeheer begint als de bodem voldoende voedselarm geworden is voor de vestiging van akkerkruiden. Er moet een keuze gemaakt worden tussen wintergraan en zomergraan. Het is niet goed om af te wisselen hiertussen, omdat de vegetatie zich moet kunnen instellen op een van beide teeltvormen. Wintergraan is met name van belang voor akkerkruiden, zomergraan heeft andere akkerkruiden, en is – vooral als het graan in de winter blijft staan – van belang als voedselbron voor overwinterende vogels en muizen.

Wintergraan: begin oktober wordt het hoofdgewas dun ingezaaid (50 – 75 kg per ha), zodat er voldoende open plekken aanwezig zijn waar zich de eenjarige akkerkruiden kunnen vestigen. Eind juli of begin augustus wordt graan en stro geoogst. Als maaidorsen meer kost dan het opbrengt, dan kan er bij dit eindbeheer ook alleen worden gemaaid, waarna

Beheerrichtlijnen natuur- en landschapsbeheertypen I Provincie Utrecht | 20 april 2025

het maaisel enkele dagen later wordt afgevoerd. Na een stoppelfase van circa 6 weken kan in de maanden augustus en september worden geëgd met schijfeg en cultivator. Zo nodig gebeurt dit minstens 3x per jaar aan het begin van droge periodes. Hiermee worden probleemkruiden onderdrukt. Bij de jaarlijkse grondbewerking wordt in principe een niet-kerende grondbewerking toegepast, dus niet omploegen met een keerploeg. Chemische bestrijding wordt niet toegepast. Als blijkt dat er weinig akkerkruiden opkomen kan maaisel van soortenrijke, nabijgelegen akkers worden neergelegd. Er dient geen zaad van elders te worden uitgezaaid, vanwege het risico op genetische vermenging en/of cultuurvariëteiten met afwijkende kleuren en dergelijke. Akkerkruiden gedijen op een voedselarme bodem, maar uiteindelijk kan de bodem te schraal worden voor het hoofdgewas en voor sommige soorten akkerkruiden. Dan kan een lichte stalmestgift gegeven worden. Groenbemesters, stoppelgewassen, braak of wisselbouw worden niet of nauwelijks toegepast.

Zomergraan: In maart of begin april wordt er een zomergraan ingezaaid, bijvoorbeeld haver, zomergerst, zomertarwe of zomerrogge. In augustus wordt er geoogst met een maaidorser waarna het geoogste graan kan worden verkocht. De stoppel blijft staan tot het volgend voorjaar, alsmede tenminste 25% van het graangewas, als voedselbron voor vogels en muizen. Vanaf maart kan het perceel worden geëgd met schijfeg en cultivator en het resterende gewas licht ondergewerkt. Als er probleemkruiden zijn dan minstens 3x keer per jaar aan het begin van droge periodes eggen. Daarna kan er in maart of begin april opnieuw worden ingezaaid.

Samenvatting richtlijnen voor Kruiden- en faunarijke akker (N12.05)

Inrichting:

- Inzaaien met een graangewas
- Eventueel maaisel uitleggen van soortenrijke akker uit de omgeving

Ontwikkelingsbeheer:

- Jaarlijks graan inzaaien, oogsten en afvoeren
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de oogst met gescheperde schaapskudde in heidelandschap
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken

Instandhoudingsbeheer:

- Niet afwisselen tussen zomer- en wintergraan
- Jaarlijks graan dun inzaaien na ondiepe (niet-kerende) grondbewerking
- Ongeschoond zaad gebruiken of maaisel van naburige soortenrijke akkers op vergelijkbare bodem
- Bij wintergraan jaarlijks oogsten/maaien en afvoeren en zes weken rust geven voor volgende inzaai
- Bij zomergraan de stoppel en tenminste 25% van het gewas tot het volgende voorjaar over laten staan
- Niet beweiden, m.u.v. nabeweiding na de oogst met gescheperde schaapskudde in heidelandschap
- Niet bemesten, tenzij de bodem te arm wordt voor winter- of zomerrogge en/of waardevolle akkerkruiden, dan lichte stalmestgift
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Ruigteveld (N12.o6)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Tot dit beheertype behoren over grote oppervlakte voorkomende ruigtevelden met dominantie of in mozaïek voorkomende ruigtevegetaties, die meestal ontstaan zijn na grootschalige ingrepen, zoals na drooglegging of plotselinge sterke extensivering na een intensief grasland- of akkerbeheer. De successie naar bos kan in deze ruigten lang achterwege blijven. Vaak is er plaatselijk vlier of wilg aanwezig als verspreide struiken of struweel. Deze kunnen echter weer afsterven en weer in ruigte overgaan. Deels kunnen ook meer grazige plekken voorkomen, zeker bij begrazing. In de droge ruigte kan ook riet domineren.

Ruigtevelden kunnen rijk zijn aan insecten en bij een begrazingsbeheer soms ook ruimte bieden aan veel kruiden. Het beheertype ruigteveld is met name van belang voor een aantal vogelsoorten zoals blauwborst, sprinkhaanzanger en soms velduil.

Afbakening

- Het beheertype Ruigteveld omvat grootschalige droge ruigten met plaatselijk struweel.
- Natte rietruigte valt onder het beheertype moeras.
- Kleinschalig voorkomende ruigte in afwisseling met andere beheertypen, zoals Moeras, bostypen en graslandtypen worden als onderdeel van deze beheertypen gerekend.

Inrichting

Een ruigteveld ontstaat uit agrarische grond door het (vrijwel) staken van beheer. Er zijn geen inrichtingsmaatregelen nodig, tenzij de wens is om meer vochtige ruigte te ontwikkelen. Dan is (plaatselijk) afgraven van de bovengrond en/of opzetten van het waterpeil nodig.

Ontwikkelingsbeheer

Voor de ontwikkeling van ruigteveld is geen omvormingsbeheer van toepassing.

Instandhoudingsbeheer

Vroeg of laat zal een ruigteveld zich tot een bos ontwikkelen als er geen beheer wordt uitgevoerd. Een percentage struweel tot 20% draagt bij aan de natuurwaarde, het meerdere zal verwijderd moeten worden. Vooral wilgenstruiken zijn waardevol als nectarbron in het vroege voorjaar en doornstruiken voor diverse zangvogels. Zeer extensieve beweiding kan helpen de boomopslag beperkt te houden in oppervlakte en hoogte, en zorgt voor wat structuur in de vegetatie. De veedichtheid is afhankelijk van de bodemomstandigheid, maar is zeker lager dan 0,5 GVE per hectare.

Samenvatting richtlijnen voor Ruigteveld (N12.o6):

Inrichting:

- Eventueel plaatselijk afgraven van bovengrond
- Voorzieningen treffen voor het instellen van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil

Ontwikkelingsbeheer:

-

Instandhoudingsbeheer:

- Eventueel zeer extensief beweiden, in ieder geval minder dan 0,5 GVE per hectare
- Boomopslag verwijderen en struikopslag verwijderen voor zover dit meer is dan 20% van de oppervlakte
- Handhaven van een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil
- Niet bemesten
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Vochtig weidevogelgrasland (N13.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Vochtig weidevogelgrasland omvat natte en vochtige graslanden met primair een weidevogel-doelstelling; beiden zijn van belang voor een diversiteit in soorten. De zuurgraad dient matig zuur tot neutraal te zijn, de voedselrijkdom is minimaal licht voedselrijk. Het kan zowel kruidenrijke als door bemesting voedselrijke (raaigras)graslanden bevatten. Goede weidevogelgraslanden worden gekenmerkt door een open karakter, een mozaïek van diverse vormen van graslandbeheer en soorten als grutto, kievit, scholekster en tureluur. Ook eenden als zomertaling en slobbeend zijn kenmerkend. Vochtig weidevogelgrasland komt op diverse bodems en in diverse landschapstypen voor.

Een goede kwaliteit kenmerkt zich door een mozaïek van verschillende beheersvormen van grasland (diversiteit in maaidata, beweiding, plasdras etc.), een rijke en bereikbare bodemfauna, insectenrijkdom ('kuikengrasland'), een open landschap met weinig dekking voor predatoren en brede, rijk begroeide slootkanten. Heel laat gemaaide delen (na 1 augustus) zijn van belang voor de kwartelkoning, andere vogelsoorten en insecten. Het maai- en graasbeheer wordt zodanig gevoerd dat zo min mogelijk jongen slachtoffer worden van beheeringrepen. De graslanden worden bemest met organische mest om het aanbod van voedsel te verzorgen voor weidevogels.

Afbakening

Het beheertype omvat grasland met per 100 ha minimaal 35 broedparen van Grutto, Tureluur, Watersnip, Kemphaan, Slobbeend, Zomertaling, Veldleeuwerik, Wulp, Kluut, Krakeend, Kuifeend, Wintertaling, Graspieper en/of Gele kwikstaart.

Inrichting

Vanuit een gangbaar agrarisch grasland kan vochtig weidevogelgrasland zich ontwikkelen als er voorzieningen worden getroffen voor een hoog waterpeil, met name in het voorjaar, te zorgen voor plekken die plas-dras staan in het voorjaar, slootkanten en/of greppels ondiep af te graven en het beheer aan te passen.

Een hoge grondwaterstand drijft de regenwormen en emelten omhoog en zorgt voor een zachte bodem. Zo kunnen de vogels bij hun voedsel. Een belangrijk effect van de hoge grondwaterstand is de tragere grasgroei in het voorjaar en dus latere maaidatum. Voor de meest kritische vogelsoorten moet het grondwater in het voorjaar (eind maart – begin april) niet verder dan 20 cm onder het maaiveld staan. Voor de grutto is dit maximaal 20-40 cm onder maaiveld. In de loop van het voorjaar (mei – juni) mag het grondwater wegzakken tot maximaal zo'n 45-60 cm onder maaiveld. Het slootpeil dat hier bij hoort is in het voorjaar 10 tot 30 cm onder maaiveld, eind mei uitzakkend naar maximaal circa 40 cm. Een grotendeels natuurlijk peilbeheer in een groot aaneengesloten gebied met hoog winterpeil dat langzaam uitzakt in het voorjaar heeft meestal de benodigde grondwaterstand.

Plas-dras is belangrijk in de vestigingsfase van de weidevogels als slaapplek, maar ook later in het jaar voor voedselzoekende kuikens en oudervogels omdat het voor verschillen in groeisnelheid, hoogte en dichtheid van de vegetatie zorgt. Plas-dras is ondiep water op een erg laag of afgegraven deel van een perceel van ten minste een halve hectare groot. Het kunnen ook brede greppels zijn, maar dan is het resultaat geringer. Er moet tot ongeveer half mei water op het land aanwezig zijn, tot maximaal 35 cm hoog, met heel langzaam oplopende taluds. In augustus wordt het dan drooggevallen terrein gemaaid.

Het is van belang het hoge waterpeil niet te snel in te stellen, maar eerst voldoende lang een verschrallend ontwikkelingsbeheer te voeren (zie onder). Daarnaast kan het waterpeil ook té hoog zijn, wat ten koste gaat van het bodemleven (met name regenwormen). Het waterbeheer is maatwerk; om het goed te kunnen regelen moeten bij de inrichting de nodige voorzieningen worden getroffen.

Ontwikkelingsbeheer

Volwassen weidevogels eten regenwormen en emelten, maar de jongen eten insecten. Gangbaar agrarisch grasland is voor jonge weidevogels te dicht om doorheen te scharrelen, het is weinig kruidenrijk en dus weinig insectenrijk en het groeit dermate hard dat het al vroeg in het voorjaar gemaaid moet worden. Om te voorkomen dat er ten behoeve van verschralling op de hele oppervlakte te vroeg gemaaid moet worden (ten koste van de (nog) aanwezige weidevogels), kan er in het ontwikkelingsstadium in het voorjaar een wat groter aandeel weiland zijn in de verhouding van hooi- en weiland. Vuistregel is een verhouding weiland – hooiland van 1:2 (33% weiland), waarbij steeds één op vier of vijf percelen in beweiding genomen wordt. De hooilanden worden tenminste twee keer gemaaid. Er wordt gedurende het ontwikkelingsbeheer niet bemest.

Instandhoudingsbeheer

Vochtig weidevogelgrasland bestaat zowel uit beweide percelen als laat gemaaide hooilanden. Een vuistregel voor het aandeel weiland ten opzichte van hooiland in voldoende voedselarme terreinen is een verhouding 1:3 (25% weiland).

Beweide percelen liggen dicht bij de boerderij of wegen en zijn vaak wat droger, terwijl laat gemaaide hooilanden (waar veel nesten liggen) zo ver mogelijk van storende objecten liggen en natter zijn. Het aantal runderen op weiland is ongeveer 1 GVE per ha op nattere percelen (waar het gras trager groeit) tot 2 GVE per ha onder drogere omstandigheden. Op drogere percelen is kort voorbeweiden een optie waarna dit land later in mei en juni als kuikenland kan fungeren. Beweiding met paarden is ongewenst omdat dit leidt tot een te korte, structuurarme vegetatie.

Nesten worden bij beweiding of maaien beschermd met nestbeschermers. De percelen moeten 'kort' de winter in, door ze in het najaar zo lang mogelijk te beweiden. Te veel gewas dat blijft staan werkt verzuiging en verzuring in de hand en is niet bevorderlijk voor de vestiging van weidevogels in het volgende voorjaar. Voorkom ook ruige slootkanten (hoge kruiden, riet), omdat ze een inloop voor grondpredatoren kunnen vormen.

Om verzuring te voorkomen is op de meeste bodems af en toe bekalking nodig. Ook bagger op het land spuiten gaat verzuring tegen. De greppels in natte percelen moeten steeds goed werken om te voorkomen dat regenwater in de greppels en op het maaiveld blijft staan (uitgezonderd de plas-dras). Het is nuttig de zuurgraad en het bodemleven af en toe te controleren. Daarnaast kan het bodemleven behouden worden door een deel van de (inmiddels minder voedselrijke) percelen af en toe te bemesten met ruige stalmest (circa 5 ton per jaar of maximaal 8 tot 10 ton per twee jaar). Voor zeer laat broedende en kritische soorten, zoals de kwartel en kwartelkoning, is onbemest hooiland nodig, dat pas begin augustus wordt gemaaid. De bemesting vindt plaats na het broedseizoen, zodat het gras in het broedseizoen langzaam groeit en de mestgift vooral benut wordt voor de grasgroei in de zomer.

De eerste hooilanden worden rond half juni gemaaid (van binnen naar buiten), een enkele eventueel al begin juni. Het maaien gebeurt gespreid in ruimte en tijd. Mooie, kruidenrijke slootkanten worden overgeslagen. Ze worden bij de tweede maaibeurt meegenomen of later door het vee afgegraasd.

Samenvatting richtlijnen voor Vochtig weidevogelgrasland (N13.01).

Inrichting:

- Voorzieningen aanbrengen om een hoog waterpeil in te kunnen stellen na voldoende vershraling
- Zorgen voor openheid en rust
- Plaatselijk plas-dras maken, flauwe sloot- en greppelkanten aanbrengen

Ontwikkelingsbeheer:

- Niet bemesten
- Mozaïek van weiland en hooiland in een verhouding van ongeveer 1 op 2 (33% weiland) tussen 1 maart en 1 augustus
- Niet maaïen en bewerken tussen 1 januari en 1 juli op meer dan 25% van de oppervlakte
- Alle graslanden kort de winter in laten gaan door zo lang mogelijke beweiding in het najaar
- Hooiland ten minste twee keer per jaar maaïen en afvoeren
- Bij beweiding niet meer dan 2 GVE per ha
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Nesten beschermen
- Voorkomen c.q. mechanisch bestrijden van verruiging (riet, ruige slootkanten, pitrus, ridderzurig)
- Geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden

Instandhoudingsbeheer:

- Bekalken of licht bemesten (max 5 ton ruige mest per ha per jaar) indien noodzakelijk om bodemleven op peil te houden voor de oudervogels
- Mozaïek van weiland en hooiland in een verhouding van ongeveer 1 op 3 (25% weiland) tussen 1 maart en 1 augustus
- Niet maaïen en bewerken tussen 1 januari en 1 juli op meer dan 25% van de oppervlakte
- Alle graslanden kort de winter in laten gaan door zo lang mogelijke beweiding in het najaar
- Hooiland maaïen na half juni, gespreid in ruimte en tijd
- Bij beweiding niet meer dan 2 GVE per ha
- Niet beweiden met paarden
- Niet bijvoeren
- Nesten beschermen
- Voorkomen c.q. mechanisch bestrijden van verruiging (riet, ruige slootkanten, pitrus, ridderzurig)
- Hoog waterpeil hanteren
- Geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Rivier- en beekbegeleidend bos omvat periodiek overstroomde bossen. Deze bossen staan onder invloed van stromend oppervlaktewater, of water van vergelijkbare kwaliteit. Het kan gaan om bossen die overstroomd worden door rivier- of beek, zoals oibossen en beekbossen, maar ook om bossen die onder invloed staan van vrijwel permanent uittredend gebufferd grondwater, zoals bronbos. Vegetatiekundig behoren deze bossen tot het Wilgenverbond, Iepenrijke Eiken-Essenverbond en Verbond van Els en Es. Rivier- en beekbegeleidend bos is op diverse bodems te vinden, zowel op rivierklei als op de meer (lemige) zandbodems langs de beken.

Veel van het Rivier- en beekbegeleidend bos is ontstaan uit voormalige grienden in de Biesbosch en langs de grote rivieren, die hun economische betekenis hadden verloren. Recente bossen zijn vaak spontaan ontstaan uit opslag na klei of zandwinning.

Afbakening

- Rivier- en beekbegeleidend bos omvat bossen en struwelen die periodiek door oppervlaktewater worden overstroomd bij hoge waterstanden in beek of rivier en bossen die direct onder invloed staan van vrijwel permanent uittredend grondwater
- Ook aangeplant populierenbos en doorgesloten wilgengriend behoren tot dit type voor zover ze periodiek overstroomd worden
- Bos op veengronden waar stagnerend water periodiek boven het maaiveld komt worden tot Hoog- en laagveenbos gerekend

Beheer

Het beheer van Rivier- en beekbegeleidend bos bestaat voor een groot deel uit niets doen. Voor zover uitheemse boomsoorten aanwezig zijn kunnen deze gericht gekapt of geringd worden. Dit hout mag geoogst worden. Als het ontbreekt aan variatie kan afwisseling in het bos gecreëerd worden door (structuur)dunning. Dit hout kan in beperkte mate geoogst worden, maar blijft grotendeels achter in het bos. Dik dood hout, zowel op de grond liggend, boven de grond liggend als staand, kan gemaakt worden door te ringen of omver te duwen. Geleidelijke bosranden ontstaan door opgaande bomen in de bosrand te verwijderen en struiken te bevoordelen. In jong bos wordt gedund met als doel voldoende menging en dikke bomen te behouden cq te krijgen. Er wordt niet beweid en bemest. Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden.

Samenvatting richtlijnen voor beheer Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01):

- Sturen op inheemse boom- en struiksoorten, dood hout en gevarieerde bosranden
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Hoog- en laagveenbos (N14.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Hoog- en laagveenbos is bos op natte standplaatsen op venige bodem met dominerende soorten als zwarte els, zachte berk en grauwe wilg. Vegetatiekundig behoren deze bossen tot het Elzenverbond, verbond van de berkenbroekbossen en verbond van wilgenbroekstruwelen. Soms zijn deze bossen heel structuurrijk, soms vrij uniform. Hoog- en laagveenbos omvat bossen en struwelen en komt in vrijwel alle landschapstypen voor.

Water speelt een grote rol binnen het beheertype en bepaalt voor een groot deel de begroeiing. Bij veel invloed van regenwater (vooral in hoogveen) domineert de zachte berk en een ondergroei van veenmossen en dwergstruiken, bij invloed van grondwater (in laagveen en dalen) juist de zwarte els en moerasplanten.

Veel veenbossen zijn op een natuurlijke manier ontstaan, soms na stopzetten van maaibeheer van rietlanden (laagveenmoerassen) of door verdroging en stikstofdepositie (hoogveen).

Afbakening

- Hoog- en laagveenbos omvat bossen en struwelen gedomineerd door elzen, zachte berk, grauwe wilg, wilde gagel en katwilg op natte standplaatsen op venige bodem.
- Bossen met els waarvan het karakter grotendeels door overstromingen van oppervlaktewater of uittredend bronwater wordt bepaald worden tot Rivier- en beekbegeleidend bos gerekend.

Beheer

Het beheer van Hoog- en laagveenbos bestaat voor een groot deel uit niets doen. Voor zover uitheemse boomsoorten aanwezig zijn kunnen deze gericht gekapt of geringd worden. Dit hout mag geoogst worden. Als het ontbreekt aan variatie kan afwisseling in het bos gecreëerd worden door (structuur)dunning. Dit hout kan in beperkte mate geoogst worden, maar blijft grotendeels achter in het bos. Dik dood hout, zowel op de grond liggend, boven de grond liggend als staand, kan gemaakt worden door te ringen of omver te duwen. Geleidelijke bosranden ontstaan door opgaande bomen in de bosrand te verwijderen en struiken te bevoordelen. In jong bos wordt gedund met als doel voldoende menging en dikke bomen te behouden cq te krijgen. Er wordt niet beweiden en bemest. Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden.

Samenvatting richtlijnen voor beheer Hoog- en laagveenbos (N14.02):

- Sturen op inheemse boom- en struiksoorten, doos hout en gevarieerde bosranden
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Haagbeuken- en essenbos (N14.03)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Haagbeuken- en essenbos wordt gedomineerd door diverse boomsoorten zoals haagbeuk, gewone es, esdoorn en gladde iep. Het betreft rijke bossen op klei- of leemgrond en/of op bodems waar aanrijking plaatsvindt met basen door periodiek hoge grondwaterstanden buiten de invloed van beek of rivier. Vegetatiekundig behoren de bossen tot het Haagbeukenverbond, Iepenrijke Eiken-Essenverbond en Verbond van Els en Es. De bijbehorende struwelen maken ook onderdeel uit van dit type. Het bostype is vaak rijk in structuur en kent een opvallende voorjaarsflora. Haagbeuken- en essenbos komt op verschillende bodemtypen voor met een basisch en vochtig tot vrij nat karakter.

Het meeste bos wat tot het beheertype behoort is aangeplant. Ook aangeplante wilgen- en populierenbossen in polders behoren hiertoe. De culturele oorsprong verradt zich bijvoorbeeld door sporen van voormalig hakhoutbeheer of aanplant in rijen.

In Haagbeuken- en essenbos kunnen diverse (loof)boomsoorten dominant zijn. Van nature is sprake van een grote structuurvariatie waarbij opgaande bosgedeelten afwisselen met open plekken en struweel. Dit draagt bij aan de grote soortenrijkdom.

Afbakening

- Haagbeuken- en essenbos omvat bos- en struweel op basenrijke klei- en leemgronden en/of gronden waar periodiek aanrijking plaatsvindt door periodiek hoge grondwaterstanden buiten de invloed van overstroming van beek en rivier.
- Maximaal 20% van de oppervlakte wordt gedomineerd door niet inheemse bomen.
- Op 80% van de oppervlakte wordt geen hout geoogst of is de houtoogst minder dan 20% van de bijgroei. Op de overige oppervlakte kan meer geoogst worden in het kader van omvorming naar een natuurlijker bos.

Beheer

Het beheer van Haagbeuken- en essenbos bestaat voor een groot deel uit niets doen. Voor zover uitheemse boomsoorten aanwezig zijn kunnen deze gericht gekapt of geringd worden. Dit hout mag geoogst worden. Als het ontbreekt aan variatie kan afwisseling in het bos gecreëerd worden door (structuur)dunning. Dit hout kan in beperkte mate geoogst worden, maar blijft grotendeels achter in het bos. Dik dood hout, zowel op de grond liggend, boven de grond liggend als staand, kan gemaakt worden door te ringen of omver te duwen. Geleidelijke bosranden ontstaan door opgaande bomen in de bosrand te verwijderen en struiken te bevoordelen. In jong bos wordt gedund met als doel voldoende menging en dikke bomen te behouden c.q. te krijgen. Er wordt niet beweiden en bemest. Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden.

Samenvatting richtlijnen voor beheer Haagbeuken- en essenbos (N14.03):

- Sturen op inheemse boom- en struiksoorten, dood hout en gevarieerde bosranden
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02)

Beschrijving

(gebaseerd op Index natuur en landschap en Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer provincie Utrecht 2016, jan. 2017)

Dennen-, eiken-, of beukenbos omvat bossen met dennen, eiken, beuken en/of berken en zijn vaak eenvoudig van structuur. Veel van deze bossen komen voor op zure, droge en zandige bodems. Wanneer de bodem meer leem bevat, kennen de bossen een grotere floristische rijkdom. Ook vochtiger typen van deze bossen met pijpenstrootje in de ondergroei behoren hiertoe. Vegetatiekundig behoren deze bossen tot het Zomereikenverbond of het Verbond der naaldbossen.

Veel van de bossen zijn vorige eeuw ontstaan als gevolg van aanplant of natuurlijke successie. De culturele invloed is vaak te merken aan bijvoorbeeld ingevoerde boomsoorten en sporen van hakhoutbeheer. Dennen-, eiken- en beukenbos kan zowel combinaties van boomsoorten bevatten als een sterke dominantie van één soort.

Een geringe mate van houtoogst is mogelijk zonder de natuurwaarden wezenlijk aan te tasten. De boomlaag wordt in principe gedomineerd door een of meer Europese loofboomsoorten of door Grove den. In de praktijk zijn in veel gevallen vooralsnog ook niet-Europese boomsoorten aanwezig. Het overgrote deel van de Dennen-, eiken-, en beukenbossen in Nederland is aangeplant of heeft zich spontaan gevestigd in de afgelopen anderhalve eeuw. Voor een bosecosysteem zijn ze dan betrekkelijk jong. Dit leidt ertoe dat de bossen in ons land nog niet erg structuurrijk zijn, dus zonder open plekken en zonder een goed ontwikkelde struik- en kruidlaag. Ook andere oorzaken dragen daaraan bij, met name het feit dat de droge gronden in Nederland nog altijd de sporen dragen van eeuwenlange verschraling, waardoor een deel van de karakteristieke bomen en struiken nog niet aanwezig (kunnen) zijn.

Afbakening

- Dennen-, eiken-, of beukenbos omvat bossen en struwelen gedomineerd door eiken, dennen, beuken, berken, lijsterbes, ratelpopulier of vuilboom.
- Maximaal 20% van het areaal van het betreffende bosgebied wordt gedomineerd door boomsoorten die oorspronkelijk van buiten Europa zijn ingevoerd, zoals Amerikaanse eik en Douglasspar
- Op 80% van de oppervlakte wordt geen hout geoogst of is de houtoogst minder dan 20% van de bijgroei. Op de overige oppervlakte kan meer geoogst worden in het kader van omvorming naar een natuurlijker bos

Beheer

Het beheer van Dennen-, eiken-, en beukenbos bestaat voor een groot deel uit niets doen. Voor zover uitheemse boomsoorten aanwezig zijn kunnen deze gericht gekapt of geringd worden. Dit hout mag geoogst worden. Als het ontbreekt aan variatie kan afwisseling in het bos gecreëerd worden door (structuur)dunning. Dit hout kan in beperkte mate geoogst worden, maar blijft grotendeels achter in het bos. Dik dood hout, zowel op de grond liggend, boven de grond liggend als staand, kan gemaakt worden door te ringen of omver te duwen. Geleidelijke bosranden ontstaan door opgaande bomen in de bosrand te verwijderen en struiken te bevoordelen. In jong bos wordt gedund met als doel voldoende menging en dikke bomen te behouden cq te krijgen. Er wordt niet beweiden en bemest. Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden.

Samenvatting richtlijnen voor beheer Dennen-, eiken-, en beukenbos (N15.02):

- Sturen op inheemse boom- en struiksoorten, dood hout en gevarieerde bosranden
- Niet beweiden
- Niet bemesten
- Bij vochtige bostypen: een hoog, natuurlijk fluctuerend waterpeil handhaven
- Geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruiken
- In tact laten van de bodem, de bodemstructuur, de bodemopbouw en het microreliëf

Poel en klein historisch water (Lo1.01)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Zowel een poel als een klein historisch water is doorgaans een geïsoleerd stilstaand water dat gevoed wordt door grond- en/of regenwater. Een poel mag in verbinding staan met sloten of greppels wanneer sprake is van een natuurlijke eenheid die vrij afwatert. Het landschapselement heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 en maximaal 50 are. Vijvers die een onderdeel zijn van een park of tuin en wateren die onder de natuurbeheertypen No6.05 Zwakgebufferd ven of No6.06 Zuur ven of Hoogveenven vallen alsmede sloten vallen niet onder dit landschapselement.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Minimaal 50% van het wateroppervlak van de poel bestaat in de lente uit open water. Incidenteel mag het element in de zomerperiode droogvallen. Voor behoud van voldoende open water wordt het element periodiek opgeschoond en uitgebaggerd. Minimaal 75% van de oppervlakte van de oever is begroeid met een gras- of ruigtekruidenvegetatie. Vertrapping van de oevers door vee wordt voorkomen door het geheel of gedeeltelijk uitrasteren van de poel. Maximaal 25% van de oppervlakte van de oever is begroeid met inheemse bomen of struiken. Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt. Maai- en schoningswerkzaamheden worden verricht in de periode tussen 1 september en 15 oktober.



Houtwal en houtsingel (Lo1.02)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een houtwal of houtsingel is een vrijliggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken. De begroeiing wordt als hakhout beheerd. De houtwal of houtsingel is minimaal 25 meter lang en maximaal 20 meter breed. Elzensingels bestaande uit een enkele rij horen niet tot dit landschapselement, maar tot het landschapselement Lo1.03 Elzensingel. Windsingels om boomgaarden en kwekerijen horen niet tot dit landschapselement.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Tenminste 75% van de oppervlakte van het element wordt als hakhout beheerd en periodiek afgezet in een cyclus van circa éénmaal per 6 jaar (els, es) tot 15 jaar (eik, haagbeuk). Tussentijds kan het element gedund worden. Het wallichaam en de greppel(s) worden in stand gehouden als het element daarvan is voorzien.



Elzensingel (Lo1.03)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een elzensingel is een vrijliggend lijnvormig en aaneengesloten éénrijig landschapselement dat grotendeels bestaat uit Zwarte els en als hakhout wordt beheerd. Een elzensingel is minimaal 25 meter lang. Losse bomenrijen en windsingels om boomgaarden en kwekerijen horen niet tot dit landschapselement

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Tenminste 75% van lengte van het element wordt als hakhout beheerd in een cyclus van éénmaal per 6-15 jaar.



Knip- of scheerheg (Lo1.05)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een knip- of scheerheg is een vrijliggend lijnvormig landschapselement, met een aaneengesloten begroeiing van inheemse bomen en/of struiken, dat wordt geknipt of geschoren. Een knip- of scheerheg is minimaal 25 meter lang. Een knip- of scheerheg kan periodiek gevlochten worden. Windsingels om boomgaarden en kwekerijen horen niet tot dit landschapselement.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Het element wordt tenminste een keer per twee jaar en ten hoogste twee keer per jaar geknipt of geschoren. Na het knippen/scheren heeft de heg een hoogte van minimaal 0,8 meter en maximaal 2 meter.



Struweelhaag (Lo1.06)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een struweelhaag is een vrijliggend lijnvormig landschapselement met een aaneengesloten opgaande begroeiing van inheemse, overwegend doornachtige struiken. Een struweelhaag is minimaal 25 meter lang. Hagen die minimaal eenmaal per 3 jaar worden gesnoeid horen tot het beheertype Lo.05 Knip- of scheerheg. Struweelhagen kunnen periodiek gevlochten worden.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Het element kan vrij uitgroeien en wordt periodiek in een cyclus van éénmaal per 5 - 25 jaar aan drie zijden gesnoeid. Afzetten gebeurt op 20 centimeter boven de bestaande poest (stoof of knot). Het snoeien kan gecombineerd worden met het vlechten van de haag. Indien snoeiwerkzaamheden machinaal worden uitgevoerd, wordt geen klepelmaaier gebruikt.



Laan (Lo1.07)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een laan is een weg of pad, die aan beide zijden met een of meerdere rijen bomen is beplant en is bedoeld en aangelegd als laan. Bij een laan gaat het meestal om bomen van dezelfde soort en leeftijd en er is sprake van een herkenbaar en regelmatig plantverband. Een laan is minimaal 50 meter lang. Losse bomenrijen horen niet tot dit landschapselement.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

De bomen worden periodiek opgesnoeid. Dood hout mag worden verwijderd als dit noodzakelijk is voor de veiligheid. Opslag van bomen en struiken tussen de laanbomen wordt regelmatig verwijderd.



Knotboom (Lo1.08)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een knotboom is een inheemse loofboom, waarvan de stam periodiek op een hoogte van minimaal 1,0 meter boven maaiveld wordt afgezet (geknot). Knotbomen worden aangetroffen als solitaire boom, in rijen of in kleine groepen. Een kleine groep bestaat uit maximaal 20 bomen.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Knotwilgen, -elzen, -essen en -populieren worden in een cyclus van éénmaal per 3-8 jaar geknot. Knoteiken en -haagbeuken worden geknot in een cyclus van minimaal eenmaal per 15 jaar.



Hoogstamboomgaard (Lo1.09)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een hoogstamboomgaard is een verzameling van fruitbomen, met een stam van minimaal 1,50 meter hoog en waarvan de onderbegroeiing bestaat uit een grazige vegetatie. Een hoogstamboomgaard bestaat uit minimaal 10 fruitbomen en heeft een dichtheid van minimaal 50 en maximaal 150 bomen per hectare. Maximaal 10% van de fruitbomen bestaat uit walnoten.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Appel- en perenbomen worden tenminste éénmaal per 2 jaar gesnoeid. Andere soorten enkel vormsnoei indien nodig. Het snoeien mag het gehele jaar worden uitgevoerd. De grasvegetatie wordt jaarlijks gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd of de grasvegetatie wordt beweide. Indien beweide zijn jonge bomen voorzien van een boomkorf. Bemesten van de bomen met ruige mest is toegestaan.



Bomenrij (Lo1.13)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een bomenrij is een vrijliggende rij inheemse loofbomen van dezelfde soort en leeftijd met een vaste plantafstand van tenminste 4 en maximaal 12 m. Een bomenrij is minimaal 50 meter lang

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

De bomen worden periodiek opgesnoeid. Dood hout mag worden verwijderd als dit noodzakelijk is voor de veiligheid. Opslag van bomen en struiken tussen de bomen wordt regelmatig verwijderd.

Natuurvriendelijke oever (Lo1.15)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Natuurvriendelijke oevers komen in heel Nederland voor langs waterlopen maar het meest karakteristiek zijn de natuurvriendelijke oevers voor Laag Nederland. Natuurvriendelijke oevers zijn door de mens aangebracht in de vorm van een plas- of dras berm of een flauw talud langs een bestaande waterloop. De begroeiing bestaat uit plantensoorten van natte ruigten en natte graslanden. Door de kenmerkende flora en fauna hebben deze oevers een hoge ecologische waarde. Zij zijn gebonden aan typische terreinomstandigheden. Een natuurvriendelijke oever is een aaneengesloten oever langs een bestaande waterloop, in de vorm van een plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3) met een begroeiing van inheemse planten. De breedte is tenminste 3 meter en maximaal 10 meter en de lengte is minimaal 25 meter.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element. Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element. Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Aanleg

Een natuurvriendelijke oever wordt aangelegd door de rand van het perceel tot aan de bestaande waterloop af te graven. Daarbij zijn verschillende profielen mogelijk. De plasberm heeft een horizontale strook net onder de waterlijn. Bij tegennatuurlijke (agrarische) waterpeilen ontwikkelt de vegetatie zich daar slecht, zodat het zaak is dat deel van de natuurvriendelijke oever smal te houden. De drasberm is een vlakke strook op of net boven de waterlijn. Ook is het mogelijk een flauw oplopend talud te maken (1 : 10 of flauwer). Dan zal een mooie overgang ontstaan tussen water-, moeras, natte ruigte- en vochtig graslandvegetatie.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Na aanleg moet er goed op boomopslag gelet worden. Op eventueel een enkele wilgenstruik na is boomopslag ongewenst. Daarom moet er vanaf het eerste jaar na aanleg worden gemaaid en/of de boompjes handmatig uitgetrokken worden. De natuurvriendelijke oever wordt periodiek gemaaid. Het maaisel wordt altijd afgevoerd. Het gedeelte onder water wordt eens per twee jaar geschoond (elk jaar de helft). Zo is er altijd schuil- en broedgelegenheid onder water en in het riet van vorig jaar en gaat de verlanding minder snel. Hetzelfde geldt voor bloemrijke natte ruigtes. De zone met vochtig grasland wordt jaarlijks gemaaid in augustus/september. De voedselrijkere, productievere, ruigere en/of meer soortenarme delen worden twee maal per jaar gemaaid. Niet beweiden.



Bossingel (Lo1.16)

Gebaseerd op Provinciaal blad 2009, 48: Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 10 november 2009, nr. 2009INT251102, tot wijziging van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer provincie Utrecht en de bijbehorende bijlagen.

Beschrijving

Een bossingel is een vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten landschapselement met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en struiken. Vaak zijn ze vroeger aangeplant en beheerd als hakhout, maar nu doorschoten omdat het hakhoutbeheer gestaakt is. Ook meer recent aangelegde houtsingels die nooit als hakhout zijn beheerd vallen onder dit type. Een bossingel heeft een breedte van minimaal 2 en maximaal 20 meter en een minimale oppervlakte van 1,0 are.

Algemene beheereisen voor landschapselementen

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden. Als op het perceel waarop of waarlangs het element is gelegen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen worden gebruikt, vindt dat gebruik op een zodanige wijze plaats dat het element daardoor geen schade oploopt.

Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Afrasteringen mogen niet aan de bomen bevestigd worden.

Het afzetten of afzagen van hout wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart. Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Specifieke beheereisen voor dit landschapsbeheertype

Het element wordt als bos met hoog opgaande bomen beheerd. Het element wordt periodiek gedund en overhangende takken kunnen worden gesnoeid. Randen van het element kunnen als hakhout beheerd worden.